

Assessment of Course Book "Zabn e Farsi" Based on the Choosing your coursebook Cunningsworth's indices (1995)

Ali Mohamadyarloo*

Corresponding Author, PhD in Persian Language and Literature, Department of Persian Language and Literature, Farhangian University, Tehran, Iran.

Email: a.mohamadyarloo@cfu.ac.ir

Abstract:

The number of educational books for non-Iranian Persian learners, the diversity of language learners' needs and the need to select these books require that these sources need to be analyzed from different perspectives. Cunningsworth (1995) introduced a set of indicators in 30 domains that evaluates all the characteristics of a set. The current research has measured the 10-volume course book of *Zabn e Farsi* written by Ahmad e Saffar moghaddam based on the mentioned indices. The research method is documentary-critical and the method of presentation of findings is analytical-inferential. This research is a pre-use evaluation and it shows that this source fits the indices to a large extent. In this course book, among the linguistic components, most of the attention was paid to the teaching of the word, and the grammatical correctness and the teaching of elements of Iranian culture were clearly emphasized. Inductive language teaching and texts and exercises have been proposed during a cyclical process. Being self-taught, designing in the form of an educational course book, the existence of coherence and mutual reference between different sections, paying attention to the both spoken and written form, paying attention to the language learners' understanding in choosing the content, arranging the content in a purposeful way, using images and videos. short stories, compliance with the principle of take turing, and social principles of politeness and being situation-oriented, are among the prominent features, but the lack of design of language learning books and teaching aid resources for reading and homework pre-listening, discussing grammatically irrelevant topics and the high volume of words to be taught in a lesson, not paying enough attention to endings, language style, social situations and not using body language in conversations, embedding Not having a real communication element and not having a specific strategy in communication interactions is one of its shortcomings.

*Cite this article: Mohamadyarloo, Ali. Assessment of Course Book "Zabn e Farsi" Based on the Choosing your coursebook Cunningsworth's indices (1995). Vol. 13, No. 2 (Tome 28), October 2024,53-82.

DOI: 10.30479/jtpsol.2025.21326.1688

Received on: 15/12/2024

Accepted on: 25/04/2025

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

Introduction

Language teaching books should be tailored to the needs of the teacher and the language learner. These books should follow the objectives of the language learning program and facilitate their learning process. By default, no book is suitable for language learners. Therefore, choosing the right textbook has always been an important and as well as difficult and challenging matter. Choosing the right educational resource is a professional task and requires sufficient knowledge in the field of evaluating books and educational resources.

To achieve these goals, more than 203 book titles have been authored. Although most of the authors of these books are Persian language teachers and have experience in teaching this language, it is not clear to what extent their writing was based on the scientific method and comprehensive criteria. Noonan (2003) notes the abundance of published educational materials. PLT exists as a reason for the challenge in choosing the appropriate textbook. Because the increase in the number of textbooks and the great variety and competing claims make it difficult to choose a useful book for language learners.

Effective evaluation of an educational resource depends on asking correct questions and comprehensive interpretation of its answers. Therefore, various criteria have been provided to evaluate the curriculum. Basically, for any evaluation to have valid and documented results, it is necessary to be valid, transparent, comprehensive and based on a scientific approach. One of the most accurate, well-known and common criteria that measure all aspects of a teaching course book is Cunningsworth's 45-checker, which includes appearance, content, grammatical topics, subject appropriateness, attention to learner needs, and cross-cultural aspects. Culture measures a set. Based on these indicators, many English language teaching textbooks have been evaluated. Considering the comprehensiveness of these criteria, the research has tried to examine the *Zabn e Farsi* course book of Saffar Moghaddam based on it and while examining the strengths and weaknesses, measure the suitability of this course book with the goals of an educational course.

Methodology

There are many ways to do any research. Due to the fact that this research examines an educational course book, therefore, the above research is based on the critical documentary method and according to each of the Cunningsworth index questions and reviews, while providing evidence, the degree of adaptation of textbooks, workbooks, Manuals and CDs are measured by these standards. In addition, due to the specialization of this research, references have been made to the framework, methods and techniques of language teaching. Presenting the course book as a complete course book and tracking some of the course topics and book exercises on compact discs have made it necessary and inevitable to deal with the entire course book. In order to achieve the research results and obtain the necessary data, each of the questions of this index has been the reference criterion. In other words, the degree of compliance of each index and its questions with this course book has been measured.

Results

Among the positive points of this course book, the following can be mentioned:

- The self-learning nature of the course book and its use in case of lack of access to the teacher.
- preparation of 2 volumes of the guidebook, 4 volumes of the workbook and 8 CD-ROMs that are in the guidebooks, valuable tips for Persian language teachers, in the workbooks Various exercises are included in compact discs, the correct pronunciation of words with sound quality and appropriate speed along with short videos.
- Embedding various exercises such as supplementary, diagnostic and substitution exercises to increase and deepen learning, the existence of coherence and mutual reference between different parts of a lesson and between other lessons.
- using the inductive method in language teaching and its cyclical product-oriented nature in Teaching texts and exercises.

Brief introduction of new words at the beginning of the lesson, a brief introduction of new words will be provided, accompanied by high-quality pictures. This will be followed by the presentation of the English equivalents of these words in the lesson guide section. A list of lesson words will be prepared, including an index, a Persian and Latin bibliography, and a Persian glossary in English and vice versa at the end of each book. Difficult words from each lesson will be highlighted to help strengthen the reading skills of language learners. It is crucial to pay attention to the levels of language learners, their social and cultural contexts, and to choose content that is appropriate for their age, understanding, and purpose. Cultural manifestations will be transmitted while teaching the language. We will employ a situation-oriented method when selecting content, ensuring adherence to the principle of progressing from simple to difficult, and from part to whole in teaching. The cyclical method will be used to maintain connection and continuity between the contents of the book, while also considering the semantic relations between the words.

Attention to language skills and cultural aspects It is essential to pay attention to all four language skills, utilizing both spoken and written forms. This includes a focus on cross-cultural aspects, observing the ratio of turn-taking, and striving to restore the naturalness of conversations. additionally, it is important to adhere to the principles of social politeness and respect in both speech and reality. the subjects and titles of the lessons should be relevant to the real lives of language learners, maintaining a neutral stance on gender issues. the weak points of the course book, according to the Cunningsworth indices, are as follows Weaknesses of the Educational Course book:

- Lack of a language learner's book and educational resources for reading.
- Addressing multiple unrelated grammatical topics within a single lesson.
- A high number of words taught in one lesson, leading to potential overwhelm.
- Insufficient attention to word endings in the discussions presented in the book.
- Failure to observe appropriate language styles and social contexts in conversations.
- Absence of pre-auditory tasks to prepare learners for listening activities.
- Not incorporating body language in conversations.
- Lack of real communication elements for spontaneous interactions within the book.
- No established rules and strategies for effective communication interactions in the book.

Conclusion

This research sought to reach the conclusion that to what extent the course book of *Zabn e Farsi* is compatible with these indicators. According to the knowledge obtained from this course book before using it, it seemed that this book is significantly aligned with the criteria in question. After the necessary investigations, the results of the research indicated that this course book is one of the good books and course books prepared for Persian language learners, and it is largely consistent with the indicators of choosing the right book. The existence of many strengths arising from this research against the few weaknesses obtained shows the appropriateness of this course book. According to the research findings, this course book contains many indicators for choosing the right book. Preparation of workbooks and guides along with compact discs are a good examples for the coherent design of this course book. Paying attention to cultural issues and clearly trying to teach the Iranian cultural characteristics was one of the special privileges of this course book. Despite this, if some weak points are fixed and adjusted, such as the inclusion of a reading aid book, revision of the way of presentation of grammatical materials and reduction of the number of new words taught in each lesson, this book can be more useful.

Conflict of Interest

This research has been carried out at all stages, including design, course book, analysis, and interpretation of data and publication, at personal expense, and the authors are not affiliated with any organization that affects any of the goals or actions of the research.

Keywords: assessment, assessment indices, Cunningsworth, *Zabn e Farsi*, Saffar Moghaddam

ارزیابی مجموعه زبان فارسی بر مبنای شاخص‌های انتخاب کتاب مناسب کانینگزورث (۱۹۹۵) (پژوهشی)

علی محمدیارلو*

نویسنده مسئول، دکتری تخصصی زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
ایمانامه: a.mohamadyarloo@cfu.ac.ir

چکیده

فراوانی کتاب‌های آموزشی برای فارسی‌آموزان غیرایرانی، تنوع نیازهای زبان‌آموزان و لزوم به‌گزینی این کتاب‌ها، اقتضا می‌کند؛ تا این منابع از مناظر گوناگونی مورد واکاوی قرار گیرند. کانینگزورث (Cunningsworth, 1995)، مجموعه- شاخص‌هایی را در ۳۰ حوزه معرفی کرده که همه ویژگی‌های یک مجموعه را ارزیابی می‌کند. پژوهش حاضر، مجموعه ۱۰ جلدی زبان فارسی، تألیف احمد صفارمقدم را بر اساس معیارهای نامبرده سنجیده است. روش انجام پژوهش، تحلیلی - توصیفی و یک ارزیابی پیش از استفاده است و نشان می‌دهد که این منبع، تا حد بسیاری با معیارهای مد نظر، تناسب دارد. در این مجموعه، از میان مؤلفه‌های زبانی، بیشتر آموزش واژه مورد توجه بوده و به‌صورت آشکارا، بر صحت دستوری و آموزش عناصر فرهنگ ایرانی تأکید شده است. آموزش زبان به شیوه استقرایی، متون و تمارین، طی فرآیندی چرخه‌ای مطرح شده‌اند. خودآموز بودن، طراحی در قالب بسته آموزشی، وجود انسجام و ارجاع متقابل بین بخش‌های مختلف، توجه به گونه گفتاری در کنار گونه معیار، توجه به درک زبان‌آموزان در انتخاب محتوا، چینش محتوا به‌صورت هدفمند، استفاده از تصاویر و فیلم‌های کوتاه، رعایت اصل نوبت‌گیری، اصول ادب اجتماعی و موقعیت- محور بودن، از ویژگی‌های بارز، اما نداشتن طراحی کتاب مجزای زبان‌آموز و منابع کمک آموزشی خوانداری و تکالیف پیش‌شنیداری، طرح مباحث بی‌ربط دستوری و حجم بالای واژه‌های مورد آموزش در یک درس، نداشتن توجه کافی به استفاده از پایانه‌ها در برخی از گفت‌وگوها، عدم معرفی سبک‌های زبانی در موقعیت‌های اجتماعی و استفاده نکردن از زبان بدن در گفت‌وگوها، تعبیه نکردن عنصر ارتباطی واقعی و نداشتن راهبردی خاص در تعاملات ارتباطی، از نواقص آن است.

کلیدواژه‌ها

ارزیابی، شاخص‌های ارزیابی، کانینگزورث، زبان فارسی، صفارمقدم.

* استناد: محمدیارلو، علی. ارزیابی مجموعه زبان فارسی بر مبنای شاخص‌های انتخاب کتاب مناسب کانینگزورث (۱۹۹۵)، سال

سیزدهم، شماره دوم (پیاپی ۲۸)، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۵۳-۸۲.

شناسه دیجیتال (DOI): 10.30479/jtpsol.2025.21326.1688

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۰۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۲۵

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ع)

۱. مقدمه

کتاب‌ها از مهم‌ترین ابزارها در آموزش / فراگیری زبان هستند. کتاب‌های آموزش زبان باید با نیازهای معلّم و زبان‌آموز، متناسب و منعکس‌کننده عاداتی باشند که زبان‌آموز آن‌ها را فرا می‌گیرد. این کتاب‌ها باید اهداف برنامه یادگیری زبان را دنبال و فرآیند یادگیری آن‌ها را تسهیل کنند و به‌عنوان کمک‌کننده به این جریان، نقش روشنی داشته باشند. به‌طور پیش‌فرض، هیچ کتابی برای زبان‌آموزان مناسب نیست. از این‌رو، انتخاب کتاب درسی مناسب برای هر سه گروه مؤسسات آموزشی، معلّمان زبان و زبان‌آموزان، همواره امری مهم و در عین حال دشوار و چالش‌برانگیز بوده است. گزینش یک منبع مناسب درسی، کاری حرفه‌ای است و دانشی کافی در زمینه ارزیابی کتاب‌ها و منابع درسی را می‌طلبد و به عوامل بسیاری؛ از جمله، ساختار نظام آموزشی، تجربه و تسلط معلّم، فرهنگ، انتظارات و سطح زبان‌آموزان، در دسترس بودن منابع و محدودیت‌های دیگری بستگی دارد. به‌طور کلی، در سه حالت می‌توان یک مجموعه آموزشی را ارزیابی کرد: ۱. ارزیابی پیش از استفاده، ۲. ارزیابی حین استفاده، ۳. ارزیابی پس از استفاده.

صقارمقدم (۲۸:۱۳۸۳) برای کتاب‌های آموزش زبان فارسی دو نقش اساسی برمی‌شمارد: ۱- در حدّ مطلوب بتوانند به فارسی‌آموزان در امر آموزش کمک کنند. ۲- در انتقال و معرفی فرهنگ و تمدن ایران به دنیا مؤثر باشند. برای نیل به این اهداف، تا کنون بیش از ۲۰۳ عنوان کتاب تألیف شده است. اگرچه غالب مؤلفان این نوع کتاب‌ها، خود از معلّمان و مدرسان زبان فارسی بوده و تجربه تدریس این زبان را دارند؛ اما مشخص نیست، تا چه اندازه، تألیف آن‌ها مبتنی بر روشی علمی و بر اساس معیارهای جامع بوده است. نونان^۱ (۲۰۰۳) فراوانی مواد آموزشی منتشر شده تدریس (PLT^۲) در دسترس را سبب چالش در انتخاب کتاب درسی مناسب می‌داند؛ چرا که تعداد فزاینده کتاب‌های درسی، تنوع محض و ادعاهای رقابتی، سبب دشواری گزینش یک کتاب سودمند برای زبان‌آموزان می‌شود. دوره‌های آموزش عمومی زبان یا دوره‌های تخصصی‌تر؛ مانند دوره‌های فارسی برای اهداف ویژه (PSP^۳) و کتاب‌های مهارت‌های تکمیلی نیز از این امر مستثنا نیستند.

سنجش مؤثر یک منبع آموزشی، به طرح سؤال‌های مناسب و تفسیر جامع پاسخ‌های آن بستگی دارد. بنابراین، برای ارزیابی مجموعه‌های درسی، معیارهای متنوعی ارائه شده است. اصولاً برای آن‌که هر ارزیابی بتواند نتایج معتبر و مستندی داشته باشد، لازم است؛ تا روا، شفاف، جامع و مانع و بر مبنای رویکردی علمی باشد. معیارهای علمی گوناگونی برای ارزیابی مجموعه‌های آموزشی وجود دارد. شاخص‌های کورتازی و جین (Cortazzi & Jin, 1990)؛ اور (Ur, 1996)؛ تاملینسون (Tomlinson, 2001)؛ هارمر (Harmer, 2001)؛ گری

^۱. david nunan

^۲. persian language teaching

^۳. persian for specific purposes

(Gray, 2002)؛ هاروود (Harwood, 2005) و کانینگزورث (Cunningsworth, 1995) از جمله آن‌ها هستند. یکی از معیارهای دقیق، شناخته‌شده و رایجی که همه جوانب یک مجموعه آموزشی را می‌سنجد، ۴۵ بازبینی کانینگزورث است که شکل ظاهری، محتوایی، مباحث دستوری، تناسب موضوعی، توجه به نیازهای زبان-آموزان و جنبه‌های فرهنگی- میان‌فرهنگی یک مجموعه را می‌سنجد. بر این اساس، این شاخص‌ها، کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی بسیاری مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. نای آکی^۱ و همکاران (2024) در پژوهش مروری خود، از ۱۵ عنوان مقاله نام می‌برند که طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۴، این نوع کتاب‌ها را بر مبنای این بازبینی‌ها سنجیده است. با توجه به جامعیت این سنجی‌ها، پژوهش پیش‌روی کوشیده است، تا مجموعه زبان فارسی احمد صفارمقدم را بر مبنای آن مورد بررسی قرار دهد و ضمن بررسی نقاط قوت و ضعف، میزان تناسب این مجموعه با اهداف یک دوره آموزشی را بسنجد.

۲. چارچوب نظری

معیارهای ارزیابی کانینگزورث، در کتابی با عنوان «مجموعه آموزشی‌تان را انتخاب کنید^۲»، عرضه شده و هدف مؤلف از ارائه آن، ارزیابی حرفه‌ای کتاب‌های درسی و کمک به مدرسان زبان، برای انتخاب متناسب‌ترین اثر با اهداف آن‌ها بر اساس چارچوب مشخصی است. این معیارها به دنبال بررسی همه‌جانبه ویژگی‌های مجموعه درسی هستند و همه ۵ مهارت زبانی را مورد محک قرار می‌دهند. علاوه بر کتاب اصلی، منابع کمک آموزشی، روش‌های یادگیری/ آموزش، مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه، هر دو سطح ظاهری/ چاپ‌نگر و عمقی/ ژرف‌کاوانه مجموعه را به‌خوبی می‌کاوند. معیارهای کانینگزورث در هشت بخش ۱. هدف‌ها و رویکردها، ۲. طراحی و سازمان‌دهی، ۳. محتوای زبانی، ۴. مهارت‌ها، ۵. موضوع، ۶. روش‌شناسی، ۷. کتاب معلم و ۸. ملاحظات کاربردی تعبیه شده است.

مؤلف در فصول دوم تا دوازدهم کتاب، ۳۰ شاخص زیر را برای ارزیابی در اختیار قرار داده و برای هر یک از آن‌ها، پرسش‌هایی را مطرح کرده است که در این پژوهش پاسخ مناسب هر پرسش ارائه گردیده است: ۱. شاخص طراحی مجموعه، ۲. شاخص سازمان‌دهی مجموعه آموزشی، ۳. شاخص نکته‌های دستوری، ۴. شاخص آموزش واژه، ۵. شاخص آواشناسی، ۶. شاخص گفتمان، ۷. شاخص تناسب کتاب، ۸. شاخص گونه‌های زبان فارسی، ۹. شاخص انتخاب محتوا، ۱۰. شاخص چینش محتوا، ۱۱. شاخص مهارت، ۱۲. شاخص شنیداری، ۱۳. شاخص گفتاری، ۱۴. شاخص خوانداری، ۱۵. شاخص نوشتاری، ۱۶. شاخص کتاب‌های تخصصی ویژه یک مهارت، ۱۷. شاخص منابع کمک آموزشی خوانداری، ۱۸. شاخص موضوع و عنوان، ۱۹. شاخص ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی،

^۱. nai aki

^۲. choosing your coursebook

۲۰. شاخص نیازهای یادگیرنده، ۲۱. شاخص اصول و رویکردها، ۲۲. شاخص روش‌های یادگیری/آموزش، ۲۳. شاخص نقش زبان‌آموز، ۲۴. شاخص مهارت‌های مطالعه، ۲۵. شاخص نقش معلم، ۲۶. شاخص کتاب راهنمای معلم، ۲۷. شاخص کتاب‌های ارتباطی: طراحی و محتوا، ۲۸. شاخص تعاملات ارتباطی، ۲۹. شاخص سبک و تناسب، ۳۰. شاخص مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه.

۳. پیشینه پژوهش

با توجه به پرکاربرد بودن مجموعه زبان فارسی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، پژوهش‌های بسیاری درباره آن صورت گرفته است؛ ولی هیچ پژوهشی این منبع را بر اساس شاخص‌های کانینگزورث نسجیده است. از پژوهش‌های صورت گرفته می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

دبیرمقدم و همکاران (۱۳۹۰)، این منابع را از حیث ساختار بررسی کرده‌اند. آن‌ها مشخصات شناسنامه‌ای ۲۰۳ کتاب را فهرست کرده‌اند که در زمینه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در ایران منتشر شده‌اند. تعداد و تنوع موضوعی، بهره‌گیری از امکانات و فن‌آوری‌های پیشرفته روز، استفاده از رهیافت‌های زبان‌شناسی کاربردی و نظریه‌های آموزشی، نقاط قوت این مجموعه‌ها و ضعف در حروف چینی، چاپ و صفحه‌آرایی بسیاری از کتاب‌ها، فقدان امکانات کمک آموزشی کامل و کتاب‌نامه، استفاده نکردن از الفبای آوانگار، نداشتن کتاب راهنمای معلم و راهنمای روش تدریس، از نقاط ضعف آن‌هاست.

صحرائی و شهباز (۱۳۹۱)، متون درک مطلب سه جلد نخستین مجموعه فارسی بیاموزیم، جلد دوم تا هفتم آموزش فارسی به فارسی، مجموعه زبان فارسی و کتاب بخوانیم، پایه پنجم را بر اساس این انگاره سنجیده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که این منابع، توجه چندانی به یافته‌های نوین علم آموزش زبان، به‌ویژه انگاره نامبرده نداشته‌اند و اصل مورد توجه در این کتاب‌ها، اصل گسترش گنجینه واژه‌هاست که برآمده از روش‌های سنتی است.

میردهقان و همکاران (۱۳۹۲) به تحلیل فرهنگ و آموزش آن، در مجموعه کتاب‌های زبان فارسی پرداخته‌اند. رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی^۱ «مکتب تارتو - مسکو» مبنای نظری پژوهش آن‌هاست و مفاهیم موجود در این رویکرد؛ نظیر «سپهر نشانه‌ای»^۲، «مرکز و حاشیه»^۳، «متن»^۴ و نیز برخی الگوهای ارائه شده در زمینه فرهنگ و

^۱. cultural semiotics

^۲. tartu-moscow school

^۳. semiosphere

^۴. center & periphery

^۵. text

تعامل فرهنگی، مورد توجه قرار گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش گویای آن است که نحوه بازنمایی در این مجموعه، چندان در جهت الگوی تعاملی «هم‌خود فرهنگی^۱ و هم‌دیگری فرهنگی^۲» و گفتگوی فراگیر نیست.

قلی‌فامیان (۱۳۹۲)، شش منبع آموزش زبان فارسی؛ یعنی درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی پورنامداریان (۱۳۸۶)، آموزش زبان فارسی ثمره (۱۳۸۴)، دوره آموزشی زبان فارسی ضرغامیان (۱۳۸۴)، زبان فارسی صفارمقدم (۱۳۹۱)، خودآموز فارسی/مروزی فرزاد (۲۰۰۴) و فارسی شیرین/ست شعبانی جدیدی و بروکشا (۲۰۱۰) را از منظر آغاز و پایانه کلام مورد بررسی قرار داده است. در پژوهش وی، به صورت آماری، آغاز و پایانه کلام در این منابع بررسی شده است. نتایج پژوهش، بیانگر آن است که در ۱۱۲۴ صفحه مجموعه زبان فارسی، ۴۴ ساخت آغاز یا پایانه به کار رفته که نشان‌دهنده ۳/۹ فراوانی در مقیاس ۱۰۰ صفحه است و اصطلاح سلام ۳۳ بار، خداحافظ/خدانگهدار ۴ بار، خطاب رسمی ۱۰ بار و خطاب غیررسمی ۳۵ بار به کار رفته است. به‌طور کلی، منابع جدیدتر (شعبانی جدیدی و بروکشا) از منظر استفاده از آغاز و پایانه کلام، وضعیت بهتری نسبت به منابع قدیمی‌تر دارند.

افروشه (۱۳۹۳)، به بررسی میزان رعایت و بازنمایی اصول تحلیل گفت‌وگو با استفاده از مدل والش^۳ و بر مبنای طیف لیکرت^۴ در چهار وجه (وجه مدیریتی^۵، وجه مواد درسی^۶، وجه مهارت و سیستم^۷ و وجه بافت کلاسی^۸) در منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان می‌پردازد. او به بررسی ۱۰ گفتگو از مجموعه زبان فارسی پرداخته و به این نتیجه رسیده است که گفتگوهای این مجموعه، در حد کمی با اصول مدل والش انطباق دارند و تنها وجه بافت کلاسی، از سه وجه دیگر کاربرد بیشتری داشته است.

بحرالعلوم (۱۳۹۴)، مقوله‌ها و ساختار دو منبع آموزش فارسی به فارسی و زبان فارسی را مورد ارزیابی قرار داده است. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد؛ افعال در مجموعه آموزش فارسی به فارسی، تنوع و تکرار بیشتری نسبت به مجموعه زبان فارسی دارند. از سه منظر مورد بررسی، زمان حال، بیشترین رخداد زمانی را در هر دو مجموعه دارد و نمود ناقص، بیشتر مورد توجه مؤلفان این مجموعه‌ها بوده و وجه اخباری، بالاترین بسامد را داراست.

^۱. cultural self

^۲. cultural other

^۳. walsh model

^۴. lekeret scale

^۵. managerial mode

^۶. material mode

^۷. skill and system mode

^۸. classroom context mode

طالبی و صحرایی (۱۳۹۴)، میزان بازنمایی رویکرد مفهومی‌نقشی^۱ را با استفاده از قالب یک فهرست واری محقق ساخته، مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسیده‌اند که از ۵۰ نمره این فهرست، ۳۵ نمره از آن مجموعه فارسی بیاموزیم و ۱۵ نمره از آن مجموعه زبان فارسی است و تنوع و پراکندگی مفاهیم و نقش‌های زبانی در فارسی بیاموزیم، بهتر از زبان فارسی نمود یافته است.

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش بالا، مبتنی بر روش تحلیلی - توصیفی است و با توجه به هریک از سؤال‌ها و بازبینی‌های شاخص‌های کانیگزورث، ضمن ارائه شواهد، میزان انطباق کتاب‌های درسی، کتاب کار، کتاب راهنما و لوح‌های فشرده با این سنج‌ها، سنجیده شده است. ارائه مجموعه به صورت بسته کامل و ردیابی برخی از مباحث درسی و تمرین کتاب در لوح‌های فشرده، سبب شده تا پرداختن به همه مجموعه، ضروری و اجتناب‌ناپذیر باشد.

۵. ارائه و واکاوی داده‌ها

عنوان اصلی مجموعه «زبان فارسی»، عنوان فرعی «آموزش زبان و فرهنگ ایران به غیر فارسی‌زبانان» و عنوان انگلیسی آن «Persian language» است. این مجموعه را احمد صفارمقدم در سال ۱۳۸۶ در ۱۰ جلد؛ شامل ۴ جلد کتاب درسی، ۴ جلد کتاب کار و ۲ جلد کتاب راهنما به همراه ۸ حلقه لوح فشرده، برای استفاده فارسی-آموزان غیرفارسی‌زبان، تألیف و در انتشارات شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی به چاپ رسانیده است. مؤلف، هدف مجموعه را آموزش هم‌زمان همه مهارت‌های زبانی، از سطح پایه و آماده کردن زبان‌آموزان برای رفع نیازهای ارتباطی و استفاده مقدماتی از کتاب‌های اصلی به زبان فارسی می‌داند. آموزش زبان فارسی به خارجی‌ان و در ضمن آن، فرهنگ و رسوم مردم ایرانی، هدف دیگر مجموعه است. هر کتاب، شامل ۱۶ درس است. جلد اول با عنوان درس‌های پایه در ۲۲۰ صفحه (با پیوست‌ها ۲۴۰ صفحه)؛ جلد دوم با عنوان پایتخت ایران در ۲۴۵ صفحه (با پیوست‌ها ۲۶۴ صفحه)؛ جلد سوم با عنوان ایران امروز در ۲۶۶ صفحه (با پیوست‌ها ۲۸۸ صفحه) و جلد چهارم با عنوان تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در ۲۹۱ صفحه (با پیوست‌ها ۳۱۲ صفحه) تنظیم شده است. جلد اول در ۳۰۰۰ نسخه و سه جلد دیگر در ۲۰۰۰ نسخه به چاپ رسیده است. قطع کتاب، وزیری و در اندازه ۲۶×۲۰ است. کتاب‌های درسی به صورت رنگی و کتاب‌های کار و راهنما به صورت سیاه و سفید تدارک دیده شده‌اند. علاوه بر نسخه چاپی، نسخه Pdf مجموعه، در سایت شورای گسترش^۲ در دسترس همگان قرار گرفته است. مخاطبان اصلی مجموعه، دانشجویان زبان فارسی در مراکز آموزشی خارج از کشور، دانشجویان خارجی در ایران و نسل

^۱. notional-functional approach

^۲. adress: www.persian-language.org

جدید ایرانیان خارج از کشور هستند. در ادامه به نقد این مجموعه بر اساس شاخص‌های کتاب مناسب کانیگزورث می‌پردازیم:

۵. ۱. طراحی مجموعه

این مجموعه، آگاهانه به صورت خودآموز طراحی شده تا در صورت عدم دسترسی به معلم، زمینه استفاده آسان زبان‌آموزان از آن مهیا باشد. علاوه بر دو جلد کتاب راهنما، برای افزایش توان آموزشی استادان و نیز رشد یادگیری زبان‌آموزان برتر، چهار جلد کتاب کار در نظر گرفته شده که مطالب دستوری مختصر و تمرینات محدود کتاب‌های درسی را مورد تمرین قرار می‌دهند. کتاب کار، شامل بخش‌های زیر است: ۱. شرح ساختار و اجزای واژه‌های مرکب هر درس، ۲. ارائه کلمات هم‌خانواده با واژه‌های جدید در هر درس از درس‌های گذشته، ۳. ثبت برخی واژه‌های مفید در بسیاری از درس‌ها که بنابر محدودیت‌ها در کتاب درسی نیامده‌اند، ۴. طرح تمرینات دستوری مختلف برای مواردی که تمارین کتاب درسی برای آن‌ها کافی نیست، ۵. طرح چند تمرین درک مطلب، نگارش و گونه‌های گفتاری به شکل‌های متنوع. کتاب درسی بدون ارائه راهنمایی، به طور مستقیم به مباحث آموزشی پرداخته است. بین بخش‌های مختلف هر درس، ارجاع متقابل وجود دارد و واژه‌های معرفی شده در آغاز هر درس، متن شنیداری، تمرینات، بخش نگارش و الگوهای گفتاری گنجانده شده و تمرین‌های هر درس برای افزایش درک ساختاری همان درس پیش‌بینی شده است. بین بخش‌های مختلف مجموعه، انسجام خوبی وجود دارد و بین کتاب و سایر اجزای مجموعه (کتاب کار، کتاب راهنما و سی‌دی‌ها) در تکمیل فرآیند آموزش، ارتباط منطقی برقرار است.

۵. ۲. سازمان‌دهی مجموعه آموزشی

در بخش راهنمای درس‌ها در آغاز هر کتاب، عنوان درس، معرفی مختصری از واژه‌های جدید با شماره صفحه هر واژه آمده و بخش دیگری با عنوان اختصارها و نشانه‌ها آمده است. در پانویس‌ها، با استفاده از ارجاعات متقابل، زبان‌آموزان و معلمان به استفاده از منابع پایان کتاب راهنمایی می‌شوند. برای مثال؛ در ابتدای درس یکم از جلد دوم، چنین آمده است: «معمولاً ۲۶ واژه از ۳۲ واژه‌ای که برای هر درس از جلد دوم پیش‌بینی گردیده، در این فهرست آورده شده است، برای اطلاع از بقیه کلمات و معنی آن‌ها ← فهرست واژه‌های هر درس و واژه‌نامه». این مجموعه برای خودآموزی زبان‌آموزان مناسب است و به میزان آشنایی آن‌ها با زبان انگلیسی به عنوان «زبان واسطه» بستگی دارد. این آشنایی در استفاده از جلد اول (به ویژه دروس آغازین آن) مفید خواهد بود؛ زیرا تمام مباحث پایه زبانی؛ مانند صدا، حرف، کلمه و خط به این زبان توضیح داده شده است. با پیشرفت زبان‌آموز، از درس‌های آخر جلد یکم به بعد، میزان استفاده از زبان واسطه کم می‌شود. در بخشی از کتاب راهنما، پاسخ تمرین‌های هر درس آمده است. از مهم‌ترین شاخصه‌های مجموعه، پرداختن به مباحث ساختاری، دستوری و

تمرین‌هایی از نوع تکمیلی، تشخیصی و جانشین‌سازی است؛ مانند آنچه در صفحه ۱۲۶ از جلد اول آمده و پس از معرفی مختصر حروف اضافه «از، با، تا، به، در، روی، زیر، نزدیک، درباره، بعد از، قبل از»، برای تعمیق یادگیری، دو نوع تمرین به زبان‌آموزان داده شده است. تمرین اول، از آن‌ها می‌خواهد تا حرف اضافه مناسبی به کار ببرند. در تمرین دوم، از زبان‌آموزان خواسته شده، از میان شش جمله‌ای که می‌شنوند، جملات دارای حروف اضافه را تشخیص دهند. برای یادگیری بهتر یک مقوله دستوری، اغلب چند مثال درباره آن ارائه شده و سپس در کتاب اصلی، تمریناتی داده شده که این تمرینات در کتاب کار دنبال می‌شوند. برای پاسخ‌گویی به برخی از آن‌ها، به فایل صوتی تمرین نیاز است.

۵.۳. دستور

در دو جلد اول کتاب، بخش عمده‌ای از مباحث پایه زبان فارسی مطرح شده و جلد سوم، مجموعه‌ای از دستور زبان فارسی در سطح مقدماتی را شامل می‌شود. جلد چهارم، نکات دستوری را به همراه تمرینات متنوعی در سطوح بالاتر در بر می‌گیرد. در ابتدای بخش ساختار، هریک از اصطلاحات دستوری، به همراه معادل انگلیسی آن آمده و هر نکته دستوری با توضیحی ساده و مختصر، اغلب با یک تمرین شش قسمتی همراه است. معمولاً پس از هر تمرین نوشتاری، یک تمرین شنیداری مرتبط آمده است. دانشجویان پس از شنیدن هر پرسش شنیداری، باید پاسخ مناسب را انتخاب کنند. این مجموعه، به آموزش نکته‌های دستوری توجه داشته و در هر درس، چندین مبحث به صورت فشرده و گاهی بی‌ارتباط با یکدیگر آموزش داده شده است. مثلاً در درس دوازده، از جلد یک، نکات مربوط به جمع با نشانه‌های «ان» و «ها»، «جمع شکسته عربی»، «حرف اضافه» و «کلمات سؤالی» مطرح شده است که بجز دو مورد اول، ارتباط چندانی بین این مباحث وجود ندارد. عموماً نکات دستوری به صورت چرخه‌ای مورد آموزش قرار گرفته‌اند؛ مثلاً به مبحث گذشته نقلی، ابتدا در درس دوم از جلد سوم، اشاره‌ای شده و سپس در درس پنجم همان جلد، نکات بیشتری از آن (مانند نقلی استمراری) مطرح شده است. نکات دستوری، از ساده به دشوار آموزش مطرح شده و بین نکته‌های دستوری هر درس، درس‌های هر جلد و درس‌های کل مجموعه، ارتباط و پیوستگی وجود دارد. این ارتباط و پیوستگی در دو درس اول از جلد اول مشهودتر است و علت آن به ارتباط موضوعات این دروس (صدا، حرف و کلمه) بازمی‌گردد. به طور کلی، در این مجموعه، تأکید اصلی مؤلف بر آموزش نکات دستوری‌ای بوده که در فرآیند زبان‌آموزی و برقراری ارتباط زبانی با تکیه بر صحت دستوری^۱ لازم هستند؛ مانند آنچه مربوط به فعل و ویژگی‌های آن، صفت و انواع آن و انواع واژه از نظر ساختمان است.

^۱ accuracy

۵.۴. آموزش واژه

واژه‌های جدید هر درس، پیش از متن، به همراه معادل انگلیسی و تصویر برخی از آن‌ها آمده است. در پایان هر جلد، به ترتیب فهرست الفبایی واژه‌های هر درس، واژه‌نامه‌های فارسی به انگلیسی و انگلیسی به فارسی، اسم‌های خاص و اصطلاحات دستوری و توضیحی (واژه‌های فرعی) ارائه شده است. مؤلف یادآوری کرده است که با یادگیری هر واژه فارسی، از به کارگیری معادل آن در زبان مادری یا انگلیسی خودداری شود. شگرد خاص وی برای آموزش واژه، آن است که ابتدا، واژه‌های پرکاربرد و اصلی/فعال هر درس معرفی شده‌اند؛ سپس همان واژه‌ها در متن برجسته شده‌اند. در انتخاب واژه‌ها و متنی که حاوی این واژه‌هاست، روابط معنایی، باهم‌آیی و گروه‌واژه‌های موقعیت‌محور اساس کار بوده است. به عنوان مثال؛ در درس سه و چهار از جلد اول، واژه‌هایی نظیر استاد، دانشجو، کتاب، دفتر و مداد و متنی دیداری – شنیداری مرتبط با همین واژه‌ها استفاده شده و در ادامه برای تقویت درک معنایی این واژه‌ها و هم‌چنین روابط ساختاری بین آن‌ها تمریناتی در نظر گرفته شده است. در بخشی از کتاب کار برای برخی واژه‌ها مانند «شرق»، هم‌خانواده‌هایی از آن‌ها مانند «شرقی» و «مشرق» آمده است. در تمرینی، واژه‌هایی از چند مقوله موضوعی متفاوت داده شده و از زبان‌آموزان خواسته شده تا آن‌ها را بر اساس قاره‌ها، کشورها، مژه غذا و انسان دسته‌بندی کنند. تعداد واژه‌های مورد آموزش در هر درس، روندی صعودی داشته و در هر جلد به تعداد آن‌ها افزوده شده است. درس‌های جلد اول بین ۳۹ تا ۸۰، جلد دوم بین ۹۰ تا ۱۲۰، جلد سوم ۱۵۰ تا ۱۷۵ و جلد چهارم حدود ۲۳۰ تا ۲۸۰ واژه دارند. در درس‌های جلد اول ۵۰، جلد دوم ۳۲، جلد سوم ۴۰ و جلد چهارم ۵۰ واژه جدید آموزش داده شده است. یور (Ur, 2012) یادگیری ۱۰ واژه در هر جلسه را مناسب می‌داند.

۵.۵. آواشناسی

در بخش واژه‌آموزی جلد اول، تلفظ درست هر واژه بر اساس آوانگار مرسوم بین‌المللی (و نه IPA^۱) و در جلد‌های دیگر، تلفظ واژه‌های دشوار و دوتلفظی آمده است. مثلاً در درس پنجم از جلد دوم، واژه‌های «داخل» /dāx'ele/، «وسط» /va'sate/، «شاید» /šāyad/ آوانگاری شده است. علاوه بر این، در زنجیره نوشتار، مصوت‌های کوتاه ترکیباتی مانند «در کلاس درس» (درس سوم از جلد اول) به نمایش درآمده است. بار تلفظ، مکالمه و نکات مربوط به تمایزهای واجی – در هر دو بخش فارسی گفتاری و معیار – با لوح فشرده است. برخی از ویژگی‌های آوایی مجموعه عبارتند از: ۱. الفبای آوانگاری آموزش داده نشده؛ ولی از آن استفاده شده است. ۲. در ابتدای هر جلد از کتاب‌های درسی، علائم اختصاری قراردادی به شکل هندسی آمده است؛ از جمله برای آهنگ افتان، علامت (↓) و برای آهنگ خیزان، از علامت (↑)، (مانند درس دوم از جلد سوم) و برای تکیه واژه در گروه یا جمله،

^۱ the international phonetic alphabet

تأکید بر واژه‌ای خاص در لوح فشرده و تمرینات شنیداری، نشانه (—)، (مانند درس سوم از جلد دوم) به کار رفته است. علاوه بر این، مؤلف هر جا که لازم دیده، متناسب با موضوع درس، به قواعد واجی (حذف، همگونی و ابدال) اشاره کرده است؛ مثلاً در بخش گفتارِ درسِ دهم از جلد یکم، در واژه‌های شروع و یک‌شنبه، حروف «ع» و «ک» و در درس یازدهم از جلد دوم، در واژه «اشتباه» حرف «ه» و در واژه «ایستگاه»، حروف «ت» و «ه» رنگی شده و مورد توضیح قرار گرفته‌اند.

۵. ۶. گفتمان

در گفت‌وگوهای مجموعه، ۴۴ ساخت آغاز و پایانه به کار رفته است. آغازه «سلام» و پایانه «خداحافظ / خدانگهدار» به ترتیب ۳۳ و ۴ بار و خطاب غیررسمی / دوستانه ۱۰ بار و خطاب رسمی ۳۵ بار کاربرد داشته است. در بخش‌های مختلف مجموعه، به جنبه‌های میان‌فرهنگی توجه شده است. اغلب شخصیت‌های گفت‌وگوها، با القاب رسمی یکدیگر را مورد خطاب قرار داده‌اند؛ اما در خطاب‌های دوستانه، اسم کوچک افراد، بدون استفاده از عناوینی؛ نظیر آقا یا خانم به کار رفته است. بسیاری از گفت‌وگوهای کتاب، بی‌نتیجه و بدون رد و بدل شدن علائمی مبنی بر پایان کلام، به یک‌باره قطع شده است. بین متون کتاب، انسجام و به هم پیوستگی برقرار است و بندنویسی در آن ارتباطی منطقی داشته است. این امر در سطوح بالاتر — یعنی از اواسط جلد دوم به بعد — بیشتر مشاهده می‌شود. در گفت‌وگوهای اشخاص، نسبت نوبت‌گیری بین طرفین گفت‌وگو (مانند الگوی گفتاری صفحه ۷۲ از جلد دوم) رعایت شده است. با وجود محدود بودن تعداد گفت‌وگوها، در آن‌ها از اسامی ملیت‌های مختلفی استفاده شده و با طرح سؤالاتی مربوط به اعضای خانواده و خویشاوندان، مؤلف به دنبال بازسازی طبیعی گفتگوهاست. البته در پانویس صفحه ۲۴ از جلد دوم، توصیه شده تا به دلیل شخصی و خصوصی بودن، بهتر است که این سؤالات با احتیاط و دقت کافی مطرح شوند و دانشجویان در جواب‌دادن واقعی یا فرضی به آن‌ها کاملاً آزاد باشند.

۵. ۷. تناسب کتاب

اصول ادب اجتماعی و احترام در گفتارهای مجموعه، به‌طور هدف‌مندی دنبال شده است. برای نمونه؛ در گفت‌وگوی میان «مینو، منشی و دکتر» در صفحه ۱۰۸ از جلد دوم، «آغازه و پایانه سلام و خداحافظ»، «شناسه جمع برای فعل مفرد»، «استفاده از افعال مؤدبانه بفرمایید، متشکرم و لطفاً» و «رعایت ادب در نوبت‌گیری» کاربرد داشته است. رعایت اصول ادب در انتخاب نکات دستوری؛ مانند آموزش به کارگیری درست افعال «هستم، هستید، خورده‌اید و نخورده‌ام» و نیز انتخاب واژه‌هایی مثل «متشکرم و بفرمایید» و ساختار گفتمان مانند رعایت نوبت و سکوت بین پرسش‌ها و پاسخ‌ها و همچنین دقت در رعایت تلفظ درست و مؤدبانه واژه «هستید» به جای «هستی» نمود یافته است. در این مجموعه، موقعیت‌ها و زمینه‌های کاربرد زبانی، مورد معرفی قرار نگرفته؛ تا زبان‌آموزان به تناسب سبک‌ها در هر موقعیتی توجه کنند. به‌عنوان نمونه، به زبان‌آموزان توضیح داده نشده تا در مواقع درخواست از کسی، با چه سبکی از وی درخواست کنند. مثلاً گفت‌وگوی صفحه ۱۵۶ از جلد دوم این‌گونه آغاز شده است:

«آقای امینی! شما در این جا به کدام شهرها رفته‌اید؟ با چه وسیله‌ای به آن جا رفته‌اید؟» یا در جمله «آرامگاه شاعر یا دانشمندی هم در آن جا هست؟ توضیح بدهید.»

۵. ۸. گونه‌های زبانی

در این کتاب، از هر دو گونه گفتاری و نوشتاری استفاده شده است. برای درک درست و مواجهه با تلفظ گویشور واقعی زبان و بهبود مهارت شنیداری، زبان‌آموزان می‌توانند به لوح فشرده همان درس مراجعه کنند و تلفظ دقیق و نکات مربوط به آن را از این طریق یاد بگیرند. مؤلف به گونه گفتاری به عنوان یک زبان آموزشی دارای واژگان، قواعد آوایی، صرفی و نحوی مجزایی توجه داشته و در بخشی با عنوان واژگان، در برابر گونه نوشتاری برخی از جملات، گونه گفتاری آن‌ها را آورده است. به عنوان مثال؛ در صفحه ۴۷ از جلد دوم، در برابر واژه «چکاره»، اصطلاح محاوره‌ای آن؛ یعنی «چیکاره» و برای معادل نوشتاری «ما این جا استخر هم داریم»، معادل گفتاری آن؛ یعنی «ما این جا استخرم داریم»، را آورده است یا در بخش دیگری در صفحه ۴۸ از جلد دوم، با عنوان «شکل رسمی و شکل گفتاری»، مؤلف ضمن ارائه شکل رسمی یک متن، زبان‌آموز را به شکل گفتاری موجود در لوح فشرده ارجاع می‌دهد. در این لوح‌های فشرده، فیلم‌هایی به صورت مصاحبه، مکالمه، گزارش و مستند تهیه شده‌اند که در پی تقویت مهارت گفتاری زبان‌آموزان هستند. در ادامه، در بخش دیگری با عنوان «گفت‌وگو»، تقویت مهارت گفتاری زبان‌آموزان دنبال می‌شود و در پاورقی همین بخش، با ارائه جملات زیر، از نگرانی‌های آن‌ها کاسته می‌شود:

* دانشجویان گرامی باید اطلاع داشته باشند که تکلم به گونه‌ی نوشتاری - در صورت لزوم - قابل فهم است و دلیلی برای نگرانی آنان از نظر برقراری ارتباط با فارسی‌زبانان وجود ندارد.

۵. ۹. انتخاب محتوا

این مجموعه، برای دانشجویان دانشگاه‌ها و به‌ویژه رشته‌های مطالعات خاورمیانه و ایران‌شناسی تهیه شده است و هدف مجموعه، آموزش، توسعه و تقویت همه مهارت‌ها و مؤلفه‌های زبانی (آوا، واژه، دستور و گفتمان) است. آموزش عناصر گوناگون فرهنگی؛ مانند تاریخ، هنر، جغرافیا، ادبیات، آداب و رسوم، سنت‌ها و اقتصاد، هدف دیگری است که در سراسر مجموعه دنبال می‌شود. به عبارت دیگر، مؤلف در انتخاب محتوای متون، از مقوله‌های فرهنگی کشورمان مانند «شهر تهران» در درس دوم و «امام‌زاده صالح» در درس دهم از جلد دوم بهره برده است. هر درس با عنوان یک موقعیت خاص شروع شده و مباحث دستوری و تأکید بر آن‌ها حجم بیشتری را به خود اختصاص داده است و ترکیبی از رویکردهای آموزشی، به صورت نامتوازن مورد استفاده بوده و ضرب‌المثل، نمونه-شعر و حکایات به عنوان متن فرعی کاربرد داشته است. در جلد چهارم، چکیده‌ای از نظرات چند تن از شرق-شناسان، درباره تمدن و فرهنگ ایرانی آمده که مطالعه آن‌ها اختیاری است. به طور کلی، اساس انتخاب محتوا در

این کتاب، موقعیتی - دستوری است؛ یعنی دستور را در موقعیت‌های مختلف مثل حال ساده، شکل پیوسته بودن، حرف ربط موصولی «که» و مصوت «ی» و خط فارسی را در درس «اولین پایتخت ایران» آموزش می‌دهد.

۵. ۱۰. چینش محتوا

چینش محتوای مجموعه، سازمان‌دهی شده و هدف‌مند بوده و بین بخش‌های مختلف هر درس و یک درس با درس‌های دیگر، ارجاع متقابل وجود دارد. ترتیب چینش مؤلفه‌های زبانی از ساده به دشوار و از جزء به کل است و سه درس آغازین جلد اول به آموزش آواها و واج‌های زبان فارسی پرداخته و در دروس بعدی، آموزش واژه اهمیت بیشتری یافته است. با پیشرفت زبان‌آموزان و بالا رفتن دانش واژگانی آن‌ها، طی فرآیندی چرخه‌ای^۱، نکات دستوری به مرور آموزش داده می‌شوند. در انتهای جلد سوم، آموزش گفتمان آغاز می‌شود و در جلد چهارم، گفتمان، محوریتی اساسی می‌یابد. به لحاظ چینش صوری، هر کتاب درسی با فهرست مطالب آغاز می‌شود. سپس به ترتیب با راهنمای درس‌ها، پیش‌گفتار، پیش‌گفتار مؤلف، اختصارها و نشانه‌ها، متن درس‌ها (هر جلد شامل ۱۶ درس)، فهرست واژه‌های هر درس، نمایه، کتاب‌نامه، واژه‌نامه فارسی به انگلیسی، واژه‌نامه انگلیسی به فارسی به پایان می‌رسد. ساختار کلی هر درس؛ شامل آموزش واژه‌ها، متن خوانداری، آموزش دستور، تمرین دستوری، متن کوتاه، الگوهای گفتاری و در قسمت‌های آخر جلد سوم و چهارم، مطالعه آزاد است. در بخش واژه‌ها و ساختار، در برابر هر واژه و اصطلاح، معادل انگلیسی آن آمده است. هر کتاب، راهنمای دروس دارد که نکات آن را به صورت فهرست‌وار معرفی می‌کند. در کنار آموزش زبان فارسی و دستور آن، آموزش نکات دیگر مورد توجه بوده است. مثلاً ذیل درس اصلی، وام‌واژه‌های زبان فارسی از سایر زبان‌ها یا دیگر زبان‌ها از زبان فارسی در درس ۱۶ از جلد سوم آمده است. بجز سه درس اول از جلد اول، کتاب اصلی و پایان هر درس، تمرین‌هایی دارد؛ اما مجموعه، کتاب آزمون مجزایی ندارد که بر اساس آن، میزان فراگیری زبان‌آموزان مورد سنجش قرار گیرد. در هریک از هشت لوح فشرده، واژه‌های جدید و متن اصلی درس، پرسش‌ها و پاسخ‌های شنیداری، متن‌های کوتاه، اشعار، تمرین‌های گفتاری و مجموعه تصاویر ارائه شده که به آموزش تلفظ لغات موجود در کتاب‌ها کمک شایانی می‌کند.

۵. ۱۱. مهارت

در این مجموعه، همه مهارت‌های زبانی از سطح پایه، به‌طور هم‌زمان مورد توجه قرار گرفته؛ اما تمرکز مؤلف، بیشتر بر مهارت خواندن و درک مطلب بوده است و زبان‌آموزان برای رفع نیازهای ارتباطی و استفاده مقدماتی از کتاب‌های اصلی به زبان فارسی آماده می‌شوند. چینش هر درس و تمرینات تدوین شده، نشان‌دهنده آن است که همه مهارت‌های تولیدی - ادراکی مورد توجه مؤلف بوده است. وجود این تمرینات و استفاده از لوح فشرده در

^۱. cyclical

کنار آن‌ها، سبب برقراری نوعی تعادل در آموزش شده است. هر درس، شامل چهار بخش ساختاری، نوشتاری، گفتاری و درک مطلب است که هریک، تمرین‌های مخصوص به خود؛ از جمله تمارین ساختاری مانند «جاهای خالی را با کلمات داخل پرانتز پر کنید»، «ترتیب واژه‌ها بر اساس ساخت جدید»، «تبدیل جملات خبری به سؤالی»، ترکیب «واژه‌ها»، «جمله‌سازی بر پایه معنا و درک زبان آموز»، «تبدیل زمان و نوع جملات از حال به گذشته و یا از معلوم به مجهول» را دارا هستند. درس‌ها و تمرین‌های کتاب، واقعی یا مبتنی بر واقعیت هستند و مؤلف - حتی در مواقعی که مجبور به استفاده از مواد ساختگی (به‌ویژه در جلد اول و دوم) بوده - کوشیده است تا حد ممکن بیانگر گفتمان طبیعی باشد؛ مانند آن‌چه در متن شنیداری صفحه ۱۶۸ از جلد یکم درباره پترا و دریافت بسته پستی آمده است.

۵.۱۲. شنیداری

این مجموعه، تکالیف پیش‌شنیداری ندارد؛ اما سؤالاتی مربوط به درک شنیداری و پس‌شنیداری در آن دیده می‌شود. به‌عنوان مثال؛ در تمرینی، متن اصلی درس به لهجه معیار به زبان‌آموزان داده شده است و از آن‌ها خواسته شده تا از میان سه گزینه داده شده، پاسخ درست را انتخاب کنند. عدم استفاده از زبان بدن، حالات چهره و ارتباط غیرکلامی^۱، از نواقص مجموعه است. معمولاً به دنبال هر تمرین نوشتاری، یک تمرین شنیداری مرتبط آمده است که در آن، زبان‌آموزان پس از شنیدن هر پرسش، باید پاسخ مناسب را انتخاب کنند. تمرین‌های شنیداری به‌صورت مکالمه و متن‌هایی متناسب با سطح زبانی زبان‌آموزان (از نظر سرعت بیان و روانی کلام) طراحی شده‌اند. متون شنیداری به دنبال تثبیت واژه‌آموزی با متن درس، تأکید بر آموزش تلفظ صحیح واژه‌های جدید، سؤالات درک مطلب و استخراج اطلاعات متنوع بر حسب موضوع و هدف درس، کمک به فراگیری مقوله‌های دستوری از طریق تشخیص وجود و عدم وجود آن‌ها هستند. کیفیت و سرعت صدا در فایل‌های صوتی و لوح فشرده، مناسب است. مؤلف برای افزایش مقبولیت و ایجاد تنوع و بالابردن سطح اصالت متن‌های شنیداری، از فیلم‌های کوتاه استفاده کرده و فعالیت‌هایی نظیر درک مطلب و استخراج اطلاعات خاص را به این فایل‌ها اضافه کرده است.

۵.۱۳. گفتاری

وجود تفاوت میان گفتار و نوشتار در زبان فارسی، همواره از مشکلات عمده آموزش این زبان به زبان‌آموزان خارجی بوده و نظریات متفاوتی به لحاظ تقدم آموزش هریک بر دیگری یا هم‌زمانی آن دو را پدید آورده است. در این مجموعه، آموزش گفت‌وگو در جلد اول در ۱۴ الگوی گفتاری و در جلد‌های دیگر در ۱۶ الگو ارائه شده و

^۱. nonverbal communication

مجموعاً ۶۲ الگوی گفتاری در بخش پایانی دروس عرضه شده است. بعد از هر الگوی گفتاری، چهار سؤال مشترک مطرح شده است. به سبب تفکیک دقیق میان گفتار و نوشتار و شرح دقیق قواعد گفتاری، گونه گفتاری به عنوان بخشی جدا در پایان هر درس به شرح ذیل آمده است: ۱. تلفظ گفتاری واژه‌های جدید هر درس ثبت شده است. ۲. قواعد مربوط به تغییرات گفتاری توضیح داده شده. ۳. آخرین صفحه هر درس، به الگوهای گفتاری اختصاص دارد و در آن بر ساختارهای ویژه گفتار و عبارات متفاوت گفتاری تأکید شده است. ۴. به اقتضای سطح، از بخش‌های تمرین گفتاری یک نفره، گفتگوی دو نفره، ایفای نقش و در سطح پیشرفته از فعالیت‌های ارتباطی گسترده‌تر استفاده کرده است. ۵. تفاوت‌های گفتاری واژه‌ها، مثال‌های مربوط به قواعد گفتاری و نیز الگوهای گفتاری، یک بخش اصلی از اطلاعات ارائه شده در لوح فشرده است.

۵. ۱۴. خوانداری

مجموعه زبان فارسی، فاقد منبع کمک آموزشی خوانداری است و تمرکز خاصی بر روی راهبردهای خواندن ندارد. در بخش دوم از هر درس، متنی خوانداری - با هدف تحکیم یادگیری واژه - آمده است. این شگرد، مقدمه‌ای برای آموزش نکات دستوری است. بین بخش‌های مربوط به خواندن، آموزش واژه و آموزش نکات دستوری، ارتباط متقابلی وجود دارد. بیشتر متون موجود در هر درس، جذاب و متنوع هستند. در سطوح پیشرفته‌تر، از داستان‌های کوتاه، جالب و طنزآمیز متون کهن ادب فارسی استفاده شده است. متون منتخب کامل (بدون جای خالی)، طبیعی و از نمودهای فرهنگی هستند. در بخش آموزش واژه، با ارائه تصاویری، مؤلف، ضمن آشنا کردن زبان‌آموزان با واژه‌های موجود در متن، ذهن آن‌ها را برای پذیرش بخش خوانداری آماده می‌کند که از عهده این مهم به خوبی برآمده است. در جلدهای اول تا سوم، یک متن خوانداری و در جلد چهارم، دو یا سه متن گنجانده شده است. در کتاب کار، تمرین‌هایی ذیل عنوان «درک» برای پردازش گفتمان از طریق سؤالات غیرمستقیم؛ مثل صحیح و غلط، وصل کردنی، جورکردنی و چهارگزینه‌ای تعبیه شده است. نسبت رخداد متون خواندن در هر درس نسبت به سایر موارد از جمله دستور، کمتر است. تمرین‌های درک مطلب، از درس پنج به بعد آغاز می‌شود و شامل سؤالاتی از متن خوانداری به شکل درست و غلط، حل مسئله ریاضی مربوط می‌شود.

۵. ۱۵. نوشتاری

تمرین‌های نگارشی، با نوشتن پاسخ پرسش‌های مربوط به متون آغاز می‌شود و با یک تمرین املاي شش تا هشت کلمه‌ای ادامه می‌یابد. تمرین سوم هر درس، به انشا اختصاص دارد که در آن، زبان‌آموزان باید انشایی حداکثر به طول متن اصلی درس، با همان موضوع و مطابق با وضعیت کشور خود بنویسند؛ مثلاً در صفحه ۱۰ از جلد چهارم، از زبان‌آموزان خواسته شده تا انشایی درباره چگونگی شکل‌گیری، نام کشور، نژاد، زبان، حکومت‌ها و وقایع مهم کشور خود از زمان تأسیس تا کنون را بنویسند. انشاهای خواسته‌شده، متمرکز بر معنی، جذاب و دارای

نتیجه مشخصی هستند و موضوع و اندازه آن‌ها، با نظر استاد قابل تغییر است. آموزش خط، از دیگر موضوعات مجموعه است. در پایان جلد اول، خط نستعلیق معرفی می‌شود و در جلد دوم، از ابتدا در بخش نگارش هر درس آموزش داده می‌شود و در صفحه ۲۲، بر اساس شکل ظاهری الفبای نستعلیق (حروف ریز، خوابیده و دایره‌ای) با ذکر چند نمونه، دسته‌بندی کاربردی و مفیدی صورت گرفته و به این ترتیب، در جلد‌های سوم و چهارم بیشتر به کار رفته است. در کتاب درسی، ضرب‌المثل‌ها، نمونه‌شعرها و متن‌های فرعی، به خط نستعلیق نوشته شده، اما در کتاب‌های کار با حروف چاپی آمده‌اند. بنابراین، در صورت دشواری خواندن خط نستعلیق، زبان‌آموزان می‌توانند از کتاب‌های کار استفاده کنند. معلمان می‌توانند در صورت نیاز، تمرین دیکته را به کمک لوح فشرده یا بدون آن به میزان دلخواه اجرا نمایند. تصحیح ممکن است به صورت جمعی و در کلاس انجام شود یا بعداً و به وسیله خود استاد صورت گیرد. برای تقویت نگارش در کتاب کار، یک تمرین ترجمه و یک تمرین جمله‌سازی، پیش‌بینی شده است. دیکته در سطح واژه، زبان‌آموزان را با شیوه نوشتاری واژه، آشنا می‌کند و به یادگیری معنای واژه کمک می‌کند.

۵. ۱۶. کتاب‌های ویژه یک مهارت

در این مجموعه، توجه چندانی به بُعد ارتباطی و فعالیت‌های ارتباط محور نشده و اغلب متون و تمرینات ارائه شده، یک‌سویه و فردی هستند. عدم تفکیک مهارت‌ها از هم در سطوح مختلف، بیانگر این است که آموزش مجزای یک مهارت، خواسته نویسنده نبوده و همه مهارت‌ها به صورت ترکیبی/کشکولی در هر درس آورده شده است. با توجه به پیشرفت زبان‌آموزان، سطح بندی کتاب‌ها هم لحاظ شده و پرداختن به سطوح پیشرفته‌تر، در جلد سوم و چهارم بیشتر است.

۵. ۱۷. کمک آموزشی خوانداری

این مجموعه، فاقد منبع کمک آموزشی خوانداری مجزایی است؛ اما به کمک لوح فشرده تعبیه شده، مهارت خوانداری مورد تأکید و تقویت قرار گرفته است.

۵. ۱۸. موضوع و عنوان

موضوع و عناوین درس‌های کتاب، موقعیت محور و متنوع هستند؛ به نحوی که جلد اول به محیط کلاس، خوابگاه و کتابخانه، جلد دوم؛ به پارک، بازار و بانک؛ جلد سوم به فرهنگ ایران، طبیعت و آب و هوا و جلد چهارم به زبان، ادبیات، تاریخ و هنر ایرانی می‌پردازد. عناوین کتاب‌ها گویای موضوعات دروس هستند؛ چنان‌که بجز جلد اول (درس‌های پایه)، سه جلد دیگر به ترتیب پایتخت ایران، تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران و ایران امروز نام گرفته‌اند. مؤلف، هوشمندانه، ضمن آموزش زبان، هدف تقویت ارتباطات اجتماعی فراگیران را دنبال می‌کند. به

عبارت دیگر؛ مؤلف از روش‌های موقعیت‌محور و تکلیف‌محور برای نیل به آموزش زبان بهره برده است. نظرخواهی از زبان‌آموزان درباره کتاب درسی، از دیگر تمرینات کتاب است. تمرین نوشتن یکی از ضرب‌المثل‌های معروف و جالب کشور زبان‌آموزان، انتخاب یک داستان و شرح آن در دویست کلمه، متمرکز بر معنا، ارتباطی و جذاب است و زمینه ارتباطات واقعی را فراهم می‌کند. به کارگیری متون واقعی و سخنان بزرگان جهان، این امکان را به مؤلف داده؛ تا ضمن افزایش سطح پیچیدگی متون، در عین واقعی و کاربردی بودن آن‌ها و شناساندن فرهنگ و هنر ایران، طیف وسیعی از واژه‌های مناسب را در لایه‌های معنایی پیچیده‌تری در اختیار زبان‌آموزان قرار دهد.

۵. ۱۹. ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی

بافت‌های اجتماعی و فرهنگی مجموعه، متناسب با سطح زبان‌آموزان طراحی شده است و با میزان درک و فهم زبان‌آموزان، ارتباط منطقی دارد. از آن‌جا که کتاب حاضر شخصیت‌محور نیست، به‌ندرت پرداخت شخصیت در آن شکل گرفته و اصولاً روابط، رفتار و نیت شخصیت‌ها مطرح نیست. با وجود این، محیط و فضاهای گفتمانی به‌خوبی از عهده انتقال مفاهیم و نکات لازم به زبان‌آموزان برآمده‌اند. کتاب، سوگیری جنسیتی ندارد و در همه بخش‌های کتاب؛ از جمله انتخاب تصاویر، نام‌گذاری شخصیت‌ها، تعیین روابط قدرت و شغل، در مقایسه با مردان به زنان، امتیازی یکسان داده شده است. آموزش جلوه‌های فرهنگی متنوع، از جمله اعمال مذهبی و سنت‌های رایج در ایران؛ مانند عید نوروز، شب چله، چهارشنبه سوری، سیزده بدر، زیارت و نذر؛ شاعران، دانشمندان و بزرگان ایرانی؛ نظیر خیام، فردوسی، ابن‌سینا؛ شهرها، بناها و مجموعه‌های تاریخی، فرهنگی و زیارتی؛ مثل شیراز، اصفهان، همدان، سی و سه پل، عالی‌قاپو، دروازه قرآن و مسجد شیخ لطف‌الله، از مصادیق اجتماعی و فرهنگی مورد آموزش در مجموعه هستند. مؤلف، به پایان درس‌های جلد چهارم - بجز درس‌های نه، ده و چهارده - بخش جدیدی با نام «مطالعه آزاد» افزوده است و در آن نظر چند تن از شیفتگان تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران را در این باره آورده است. جلد چهارم، بیش از سایر جلدها به موضوعات مرتبط با ادبیات فارسی پرداخته و حاوی اصطلاحات ادبی، حکایات و اشعاری از ادبای ایرانی و غیرایرانی است؛ اما علی‌رغم موضوعات جالب فراوان فرهنگی، فاقد تمرینی مناسب برای آن‌هاست.

۵. ۲۰. نیازهای یادگیرنده

این مجموعه به‌طور عام، حوزه‌های مورد نیاز زبان‌آموزان؛ مانند دانش‌های ارتباطی (معنا)، دستور، فرهنگ، اقتصاد، جغرافیا و تاریخ را در بر می‌گیرد. تجربیات مؤلف در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و سالیان طولانی تدریس در دانشگاه، ارتباط وسیع وی با معلمان زبان فارسی و نیز تألیف کتابی با عنوان «فارسی عمومی» در سال ۱۳۷۷؛ شامل ۲۴ درس در ۲۶۸ صفحه، سببی در آشنایی با نیاز عمومی یادگیرندگان/ فراگیران زبان فارسی بوده است. از این‌رو، در پیش‌گفتار کتاب، به نیازهای زبان‌آموزان اشاره شده است و مواد آموزشی، بنا بر نیازهای

یادگیرنده تعبیه شده و کتاب معلم نیز برای دستیابی به این هدف تألیف شده است. به طور کلی، هدف اصلی مجموعه، برآورده کردن نیازهای زبان‌آموزان، به‌ویژه مهارت سخن‌گفتن است. در کنار آموزش و تقویت مهارت سخن‌گفتن، تهیه و گزینش مواد آموزشی مجموعه، بیانگر آن است که دانستن دستور، صحت و درستی آن برای مؤلف اهمیت ویژه‌ای داشته و برای آموزش، تکرار و بازیابی دستور، از فرآیند چرخه‌ای استفاده شده است.

۵. ۲۱. اصول و رویکردها

این مجموعه، به‌صورت آشکار به اصول کار با کتاب اشاره نمی‌کند و زبان‌آموزان به مرور، ضمن استفاده، به اصول حاکم بر آن پی می‌برند. هرچند قالبی بودن چینش محتوا خود می‌تواند باعث ایجاد نظم خاصی شود؛ اما کلیشه‌ای بودن آن و نوع تمرینات، امکان کمی برای شخصی‌سازی و استفاده خلاقانه و تشویق زبان‌آموزان به استفاده آزادانه از زبان می‌دهد. فرآیند آموزش زبان در مجموعه، استقرایی و محصول‌محور است و توجه مؤلف بیشتر از فرآیند به محصول نهایی معطوف است. علاوه بر این، تکیه کتاب بر فرآیند یادگیری است؛ تا فراگیری. به عبارت دیگر، آموزش دستور و تأکید بر صحت دستوری، از مقوله‌های یادگیری زبان است؛ نه فراگیری. تفکیک نکردن مهارت‌ها از هم در سطوح مختلف، بیانگر این است که آموزش مجزای یک مهارت، خواسته مؤلف نبوده و عامدانه همه مهارت‌ها به‌صورت ترکیبی در هر درس آمده‌اند. با توجه به آن که دستور، بخش عمده تمرین‌های کتاب را تشکیل می‌دهد، بازخورد خطا و تصحیح آن بیشتر به‌صورت مستقیم انجام می‌گیرد.

۵. ۲۲. روش‌های یادگیری / آموزش

در این بسته آموزشی، برای گسترش دایره واژگانی بر اساس روابط معنایی و ساختاری، به منبع خاصی اشاره نشده است و با استفاده از خود کتاب، واژه‌های آموخته‌شده تثبیت می‌شوند. واژه‌های هدف در بخش‌های متن شنیداری، تمرینات و گونه‌های گفتاری همان درس و درس‌های بعدی، تکرار و بازیابی می‌شوند. از تصاویر در آغاز هر درس برای درک بهتر معنای واژه‌های جدید، با الگوی کاملاً منظمی استفاده شده است. این بخش، متشکل از یک تصویر بزرگ رنگی مرتبط با عنوان درس و پنج تصویر کوچک (3×7 سانتی‌متری) با کیفیت است. ارائه دروس و تمرین به‌طور مقتضی، کنترل و سازمان‌دهی شده است. اگرچه ظاهراً بین متن آغازین درس و واژه با دستور، ارتباطی دیده نمی‌شود؛ اما تمرینات بر اساس نکته دستوری آموزش داده شده، طراحی شده‌اند. درس‌ها و تمرینات کتاب برای دانشجویان دانشگاه تألیف شده است و بیشتر هم معطوف به رشته‌های مطالعات خاورمیانه و ایران-شناسی است و تمرکز آن بر مهارت خواندن و درک مطلب است. در هر درس، نکته‌های جدید دستوری پس از آموزش واژه‌ها و متنی خوانداری در بخشی با عنوان «ساختار» جای گرفته‌اند. در این بخش، ابتدا یک قاعده دستوری؛ مثل ساخت فعل امر (صفحه ۴۰ جلد دوم)، سپس چند مثال فارسی، همراه با معادل انگلیسی آن آمده است و بدین طریق، تلاش شده با استفاده از تمرین‌های گوناگون نکته جدید تعمیق یابد.

۵. ۲۳. نقش زبان آموز

اغلب در کتاب‌های آموزش زبان، به روشنی به نقش زبان آموز اشاره‌ای نمی‌شود. با وجود این، تمرین‌های کتاب، بیانگر نوع نقشی است که زبان آموزان باید به ایفای آن پردازند. تمرین‌های شخصی‌سازی شده، استفاده از تکالیف موقعیت‌محور و تکلیف‌محور از زبان آموزان، انتظار مشارکت فعال را دارند. وجود فیلم، تصاویر و نرم‌افزار در کنار کتاب درسی، سبب فعالیت زبان آموز و رویارویی ایشان با محیط واقعی و آمادگی برای ایفای نقش و انجام تکالیف زبان آموز‌محور شده است. به طور کلی، این مجموعه برای زبان آموزان نقش مؤثری را در نظر گرفته است که با تمرین‌های معین، تثبیت و بازیابی می‌شود.

۵. ۲۴. مهارت‌های مطالعه

این کتاب فاقد بخش مهارت‌های مطالعه است و به تبع آن، تکنیک‌های مطالعه‌ای مطرح نشده است و توصیه‌ای برای توسعه مهارت‌های مطالعه یا استفاده از کتاب‌های مرجع هم وجود ندارد. موضوعات متنوع و جذاب بخش «مطالعه آزاد» در پایان درس‌های جلد چهارم که به تقویت مهارت مطالعه کمک می‌کند، چکیده‌ای است از گفته‌ها و اظهارنظرهای عده‌ای از ایران‌شناسان و خاورشناسان درباره موضوع هر درس این کتاب که مطالعه این بخش برای زبان آموزان اختیاری است.

۵. ۲۵. نقش معلم

اغلب بخش‌های طراحی‌شده مجموعه، نیاز به تدریس و کمک معلم دارد؛ اما درباره عملکرد مخصوص به هر معلم در جنبه‌های خاص تدریس؛ مانند هدایت، نظارت و تشویق زبان آموزان، توضیح نکته‌های دشوار و پاسخ‌گویی به سوالات، توجه خاصی نداشته است و به همین دلیل، سبک‌های مختلف تدریس، یادگیری و روش‌های متفاوت و متنوع برای جایگزینی تمرین‌های کتاب، پیشنهاد نداده است.

۵. ۲۶. کتاب راهنمای معلمان

در دو جلد کتاب راهنما، علاوه بر مشخصات و شیوه تدوین مجموعه، پاسخ کلی تمرینات کتاب درسی و شنیداری بر روی لوح فشرده ضبط شده است. کتاب راهنما، به صورت حل المسائل / پاسخ‌نامه تنظیم شده است؛ از این رو، راهنمای مناسبی برای معلمان کم‌تجربه نیست و فاقد هر اطلاعاتی در مورد نکته‌های زبانی یا نظارت کلاسی بر عملکرد زبان آموزان و استفاده از تکنیک‌های تصحیح خطای مورد آموزش است. از نقاط ضعف کتاب راهنمای معلم این است که: ۱. در آن اشاره‌ای به شیوه خاص تدریس نشده است. ۲. نکته‌های فرهنگی برای درک درست از موقعیت‌های فرهنگ ایرانی تشریح نشده است؛ تا بتوان از طریق آن به تعبیر و تفسیر درستی دست یافت. ۳.

آزمونی برای ارزیابی پیشرفت منظم و توصیه‌هایی درباره زمان و نحوه استفاده از نتایج وجود ندارد. ۴. شاخصی برای ارزیابی میزان کارآیی روند تدریس پیش‌بینی نشده است. ۵. با توجه به عدم انعطاف‌پذیری کتاب راهنما، تأثیری در ایجاد فضای مثبت برای مشارکت زبان‌آموزان و بالابردن انگیزه آن‌ها ندارد. ۶. هیچ فضایی برای ثبت ایده‌های معلمان در نظر گرفته نشده است. ۷. مؤلف، هدف خود را از نگارش کتاب راهنما، ایجاد سهولت کار معلمان و زبان‌آموزان خودآموز می‌داند. بخش‌های مختلف هر درس، به‌صورت هدفمند و طبقه‌بندی‌شده، طراحی شده‌اند. برای آموزش نکته‌های دشوار، توصیه‌های خاصی صورت نگرفته است. بخش‌های سازنده همه‌ی دروس مجموعه (بجز درس اول و دوم از جلد اول) چینش یکسانی دارند. لذا برای هر درس به صورت مجزا توضیحی ارائه نشده و هیچ اشاره‌ای درباره چگونگی ارائه و شیوه انجام فعالیت‌ها داده نشده است.

۵. ۲۷. رویکرد ارتباطی: طراحی و محتوا

در این منبع، اگرچه می‌توان از تأکیدهای مکرر بر آموزش صحت دستوری و تمرینات متفاوت و متنوع برای گسترش دانش دستوری، دستورمحور بودن کتاب را استنباط کرد؛ اما نویسنده آگاهانه و عامدانه از رویکرد خاصی برای آموزش استفاده نکرده است. با وجود این، در جای جای درس‌های مختلف مجموعه، نگاهی به رویکرد ارتباطی دیده می‌شود.

۵. ۲۸. تعاملات ارتباطات

در مجموعه، اشاره مستقیمی به نوبت‌دهی در مکالمه‌ها صورت نگرفته است؛ اما اصل نوبت‌گیری در آن به‌خوبی رعایت شده است. ترتیب نوبت‌دهی آن قدر واضح نیست که بتوان انتظار داشت؛ تا زبان‌آموزان به درک درستی از این مقوله برسند و مهارت آن‌ها در نوبت‌گیری تقویت شود. نوبت‌گیری‌های دوسویه؛ مانند احوال‌پرسی، دعوت و رد و پذیرش آن در برخی از مکالمات وجود دارد و تلاش شده تا در ضمن این گفتگوها، نمونه‌هایی از رعایت سطح ادب و روابط قدرت ارائه شود و زبان‌آموزان در معرض نمونه‌های متفاوتی از گفتمان‌شناسی مانند انواع نقل قول‌ها، گفتارها و رویدادهای ارتباطی قرارگیرند. هم‌چنین عنصر ارتباطی واقعی برای فرصت غیرقابل پیش‌بینی در تعاملات کتاب نیست. عنصر ارتباطی واقعی فرصت بیان اطلاعات واقعی، احساسات و عقاید در تعاملات ارتباطی کتاب، تعبیه شده و اغلب در بخش الگوهای گفتاری و گاهی در تمرینات؛ ازجمله در تمرینات صفحه ۱۰۶ از جلد دوم) وجود دارد. قاعده و راهبرد خاصی در تعاملات ارتباطی کتاب دیده نمی‌شود. در ساختار گفتمانی گفت و شنودها، آغازها و پایانه‌های متفاوتی به‌کار گرفته شده و انتخاب این نوع از پایانه‌ها و استفاده از انواع آغازها و شخصیت‌های گوناگون، در قسمت‌های مختلف مجموعه، امری کاملاً آگاهانه بوده که با هدف افزایش سطح پیچیدگی‌های ساختاری دنبال شده است.

۵. ۲۹. سبک و تناسب

در این مجموعه، استفاده از خطاب رسمی در مقایسه با خطاب غیررسمی بیشتر مورد توجه بوده است و اغلب گفتگوها به صورت رسمی ارائه شده‌اند و در آن‌ها از واژه‌های احترام‌آمیز و عناوین «آقا» و «خانم» بسیار استفاده شده است؛ اما در این میان، اشاره‌ای به نقش اجتماعی خاص، سیاق، شغل یا موقعیتی ویژه که در میزان رسمی-بودن گفتگوها، تأثیر داشته باشد، وجود ندارد و در تمرین‌ها هم اشاره‌ای به این امر نشده است. بافت مناسب برای آموزش سطوح مختلف رسمی‌بودن، به اندازه کافی وجود ندارد و تنها در پایان هر درس و در بخشی با عنوان «الگوی گفتاری» به آن اشاره شده است. بنابراین، زبان‌آموزان نمی‌توانند به درک درستی از این‌که چرا برخی گونه‌ها رسمی‌تر هستند، برسند.

۵. ۳۰. مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه

این مجموعه برای هدف ویژه‌ای طراحی نشده است؛ در نتیجه تجزیه و تحلیل دقیق نیازهای زبان‌آموز بر اساس هدفی معین در آن مطرح نیست. به منظور استفاده در موقعیتی حرفه‌ای یا شغلی خاص، تمرین‌ها یا فعالیت‌هایی ویژه‌ای در آن به چشم نمی‌خورد. به کمک لوح فشرده و کتاب راهنما، می‌توان از این مجموعه به صورت خودآموز استفاده کرد و با استفاده از تمرین‌های متنوع موجود در کتاب اصلی و کتاب کار، زبان‌آموزان می‌توانند عملکرد خود را ارزیابی کنند. فعالیت‌های یادگیری مهارت‌محور نیستند و تا حدودی تکلیف‌محورند.

۶. تفسیر داده‌ها

جدول ۱. رؤس یافته‌های مربوط به هر شاخص

شاخص	رؤس یافته‌ها
طراحی مجموعه	کتاب «زبان‌آموز» ندارد- به صورت خودآموز طراحی شده- ۲ جلد کتاب راهنما و ۴ جلد کتاب کار دارد- کتاب به طور مستقیم به مباحث آموزشی پرداخته - بین بخش‌های مختلف هر درس، ارجاع متقابل وجود دارد - واژه‌های جدید مورد تمرین کافی قرار گرفته - تمرین لازم و کافی برای افزایش پیش‌بینی شده- بخش‌های مختلف، منسجم هستند - بین کتاب و سایر اجزا ارتباط منطقی برقرار است.
سازماندهی مجموعه آموزشی	راهنمای درس‌ها و اختصارها و نشانه‌ها دارد- در پانویس‌ها، با استفاده از ارجاعات متقابل، راهنمایی‌های لازم صورت گرفته- برای خودآموزی زبان‌آموزان مناسب است- در جلد اول، انگلیسی زبان واسطه قرار گرفته- در کتاب راهنما، پاسخ تمرین‌های هر درس آمده- انواع تمرین‌های ساختاری و دستوری دارد.
دستور	معادل انگلیسی اصطلاحات دستوری آمده- نکات دستوری به صورت چرخه‌ای مورد آموزش قرار گرفته- نکات دستوری، از ساده به دشوار مطرح شده- بین نکته‌های دستوری هر درس، درس‌های هر جلد و درس-های کل مجموعه، ارتباط و پیوستگی وجود دارد- تأکید اصلی بر آموزش نکات دستوری بوده که در فرآیند زبان‌آموزی و برقراری ارتباط زبانی با تکیه بر صحت دستوری لازم هستند.

آموزش واژه	معادل انگلیسی و تصویر برخی از واژه‌های جدید گنجانده شده - واژه‌نامه‌های فارسی به انگلیسی و انگلیسی به فارسی، اسم‌های خاص و اصطلاحات دستوری و توضیحی دارد - واژه‌های پرکاربرد و اصلی/فعال هر درس معرفی شده‌اند و در متن برجسته شده‌اند - در انتخاب واژه‌ها و متون روابط معنایی، باهم‌آیی و گروه‌واژه‌های موقعیت‌محور اساس بوده است - تعداد واژه‌های مورد آموزش در هر درس، روندی صعودی داشته و در هر جلد به تعداد آن‌ها افزوده شده است - تعداد واژه‌های مورد آموزش بیشتر از حد طبیعی آن است.
آواشناسی	تلفظ درست هر واژه بر اساس آوانگار مرسوم بین‌المللی و تلفظ واژه‌های دشوار و دوتلفظی آمده - مصوت‌های کوتاه ترکیبات حرکت‌گذاری شده - بار تلفظ، مکالمه و نکات مربوط به تمایزهای واجی با لوح فشرده است - قواعد واجی مورد اشاره قرار گرفته است.
گفتمان	۴۴ ساخت آغاز و پایانه به‌کار رفته - آغاز «سلام» و پایانه «خداحافظ/ خدانگهدار» ۳۳ و ۴ بار و خطاب غیررسمی/دوستانه ۱۰ بار و خطاب رسمی ۳۵ بار کاربرد داشته - به جنبه‌های میان‌فرهنگی توجه شده - اغلب شخصیت‌ها، با القاب رسمی یکدیگر را مورد خطاب قرار داده‌اند - در خطاب‌های دوستانه، اسم کوچک افراد به‌کار رفته - بسیاری از گفت‌وگوهای بی‌نتیجه و بدون رد و بدل شدن علائمی مبنی بر پایان کلام، به یک‌باره قطع شده - بین متون کتاب، انسجام و به هم‌پیوستگی برقرار است - در گفت‌وگوها از اسامی ملیت‌های مختلفی استفاده شده و بازسازی طبیعی گفتگوها دنبال می‌شود.
تناسب کتاب	اصول ادب اجتماعی و احترام در گفتارها رعایت شده - اصول ادب در انتخاب نکات دستوری و انتخاب واژه‌ها، ساختار گفتمان، رعایت نوبت‌ها، سکوت بین پرسش‌ها و پاسخ‌ها، در تلفظ درست و مؤدبانه مورد توجه بوده - تناسب بین سبک‌های زبانی و موقعیت اجتماعی در گفت‌وگوها مورد معرفی قرار نگرفته است.
گونه‌های زبانی	از هر دو گونه گفتاری و نوشتاری استفاده شده است - در لوح فشرده هر درس تلفظ دقیق و نکات مربوط به آن آمده - در لوح‌های فشرده، فیلم‌هایی به‌صورت مصاحبه، مکالمه، گزارش و مستند تهیه شده‌اند که در پی تقویت مهارت گفتاری زبان‌آموزان هستند.
انتخاب محتوا	برای دانشجویان دانشگاه‌ها تهیه شده - هدف آن آموزش، توسعه و تقویت همه مهارت‌ها و مؤلفه‌های زبانی است - آموزش عناصر فرهنگی از اهداف مجموعه است - هر درس با عنوان یک موقعیت خاص شروع شده - مباحث دستوری و تأکید بر آن‌ها حجم بیشتری را به خود اختصاص داده - ترکیبی از رویکردهای آموزشی به‌صورت نامتوازن مورد استفاده بوده - ضرب‌المثل، نمونه شعر و حکایات به عنوان متن فرعی کاربرد داشته - اساس انتخاب محتوا، موقعیتی - دستوری است.
چینش محتوا	سازماندهی شده و هدفمند است - چینش مؤلفه‌های زبانی از ساده به دشوار و از جزء به کل است - نکات دستوری، طی فرآیندی چرخه‌ای، به مرور آموزش داده می‌شوند - هر کتاب درسی با فهرست مطالب آغاز می‌شود؛ سپس راهنمای درس‌ها، پیش‌گفتار، پیش‌گفتار مؤلف، اختصارها و نشانه‌ها، متن درس‌ها (هر جلد شامل ۱۶ درس)، فهرست واژه‌های هر درس، نمایه، کتاب‌نامه، واژه‌نامه فارسی به انگلیسی، واژه‌نامه انگلیسی به فارسی آمده - ساختار هر درس شامل: آموزش واژه‌ها، متن خوانداری، آموزش دستور، تمرین دستوری، متن کوتاه، الگوهای گفتاری و مطالعه آزاد است - کتاب آزمون مجزایی ندارد.
مهارت	همه مهارت‌های زبانی از سطح پایه، به طور هم‌زمان مورد توجه قرار گرفته، اما تمرکز مؤلف آن بر مهارت خواندن و درک مطلب است. هر درس شامل ۴ بخش ساختاری، نوشتاری، گفتاری و درک مطلب است که هر یک، تمرین‌های مخصوص را دارا هستند - درس‌ها و تمرین‌های کتاب، واقعی یا مبتنی بر واقعیت هستند.
شنیداری	تکالیف پیش‌شنیداری ندارد؛ اما سؤالاتی مربوط به درک شنیداری و پس‌شنیداری دارد. از زبان بدن، حالات چهره و ارتباط غیرکلامی استفاده نشده است. تمرین‌های شنیداری به‌صورت مکالمه و متن‌هایی متناسب با سطح زبانی زبان‌آموزان طراحی شده‌اند. کیفیت و سرعت صدا در فایل‌های صوتی و لوح فشرده مناسب است. از فیلم‌های کوتاه استفاده شده است.

گفتاری	آموزش گفت‌وگو در جلد اول در ۱۴ الگوی گفتاری و در جلد‌های دیگر در ۱۶ الگو ارائه شده و در مجموع ۶۲ الگوی گفتاری عرضه شده، گونه گفتاری به‌عنوان بخشی جدا در پایان هر درس به شرح ذیل آمده: ۱. تلفظ گفتاری واژه‌های جدید هر درس. ۲. قواعد مربوط به تغییرات گفتاری. ۳. آخرین صفحه هر درس، الگوهای گفتاری است. ۴. به اقتضای سطح، از بخش‌های تمرین گفتاری یک‌نفره، دو نفره، ایفای نقش و در سطح پیشرفته از فعالیت‌های ارتباطی گسترده‌تر استفاده کرده. ۵. تفاوت‌های گفتاری واژه‌ها، مثال‌های مربوط به قواعد گفتاری و الگوهای گفتاری، یک بخش اصلی از اطلاعات ارائه شده در لوح فشرده آمده است.
خوانداری	فاقد منبع کمک آموزشی خوانداری است - تمرکز خاصی بر روی راهبردهای خواندن ندارد - بین بخش‌های مربوط به خواندن، آموزش واژه و نکات دستوری ارتباط متقابل وجود دارد - بیشتر متون موجود در هر درس، جذاب و متنوع هستند. در سطوح پیشرفته‌تر، از داستان‌های کوتاه، جالب و طنزآمیز متون کهن ادب فارسی استفاده شده است. متون منتخب کامل (بدون جای خالی)، طبیعی و از نمودهای فرهنگی هستند. نسبت رخداد متون خواندن در هر درس نسبت به سایر موارد؛ از جمله دستور کمتر است. تمرین‌های درک مطلب از متن خوانداری، به شکل درست و غلط، حل مسئله ریاضی است.
نوشتاری	تمرین‌های نگارشی، با نوشتن پاسخ پرسش‌های مربوط به متون آغاز می‌شود. تمرین سوم هر درس، به انشا اختصاص دارد. حجم انشا حداکثر به طول متن اصلی درس، با همان موضوع و مطابق با وضعیت کشور زبان‌آموز است. انشاهای خواسته‌شده، متمرکز بر معنا، جذاب و دارای نتیجه مشخصی هستند. انواع خط آموزش داده شده، در صورت نیاز، تمرین دیکته به کمک لوح فشرده یا بدون آن اجرا می‌شود.
کتاب‌های ویژه یک مهارت	توجه‌چندانی به بعد ارتباطی و فعالیت‌های ارتباط‌محور نشده است. اغلب متون و تمرینات ارائه شده، یک-سویه و فردی هستند. همه مهارت‌ها به‌صورت ترکیبی/کشکولی در هر درس آورده شده است.
کمک آموزشی خوانداری	این مجموعه، فاقد منبع کمک آموزشی خوانداری مجزایی است؛ اما به کمک لوح فشرده تعبیه شده، مهارت خوانداری مورد تأکید و تقویت قرار گرفته است.
موضوع و عنوان	موضوع و عناوین درس‌های کتاب موقعیت‌محور و متنوع هستند - ضمن آموزش زبان، هدف تقویت ارتباطات اجتماعی فراگیران را دنبال می‌کند - از روش‌های موقعیت‌محور و تکلیف‌محور برای نیل به آموزش زبان بهره برده است. نظرخواهی از زبان‌آموزان درباره کتاب درسی، از دیگر تمرینات کتاب است.
ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی	بافت‌های اجتماعی و فرهنگی، متناسب با سطح زبان‌آموزان طراحی شده است. در آن‌ها به ندرت پرداخت شخصیت شکل گرفته، سوگیری جنسیتی ندارد. آموزش جلوه‌های فرهنگی متنوع، مورد توجه است. نظر چند تن از شیفتگان تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران آمده است. اصطلاحات ادبی، حکایات و اشعار از ادبیات ایرانی و غیرایرانی مورد توجه بوده ولی فاقد تمرینی مناسب برای آن‌هاست.
نیازهای یادگیرنده	به‌طور عام حوزه‌های مورد نیاز زبان‌آموزان را در بر می‌گیرد و مواد آموزشی بنا بر نیازهای یادگیرنده؛ مانند مهارت سخن‌گفتن تعبیه شده است. دانستن دستور، صحت و درستی آن برای مؤلف اهمیت ویژه‌ای داشته و برای آموزش، تکرار و بازیابی دستور، از فرآیند چرخه‌ای استفاده شده است.
اصول و رویکردها	به صورت آشکار به اصول کار با کتاب اشاره نمی‌کند و زبان‌آموزان به مرور، به اصول حاکم بر آن پی می‌برند. قالبی‌بودن چینش محتوا، باعث ایجاد نظم خاصی است؛ اما امکان کمی برای شخصی‌سازی و استفاده خلاقانه و تشویق زبان‌آموزان به استفاده آزادانه از زبان می‌دهد. فرآیند آموزش زبان، استقرایی و محصول‌محور است. تکیه کتاب بر فرآیند یادگیری است؛ تا فراگیری. مهارت‌ها از هم در سطوح مختلف تفکیک نشده و دستور، بخش عمده تمرین‌های کتاب را تشکیل می‌دهد و بازخورد خطا و تصحیح آن به‌صورت مستقیم انجام می‌گیرد.
روش‌های یادگیری / آموزش	برای گسترش دایره واژگانی بر اساس روابط معنایی و ساختاری، به منبع خاصی اشاره نشده است. از تصاویر برای درک بهتر معنای واژه‌های جدید، با الگوی کاملاً منظمی استفاده شده است. ارائه دروس و تمرین‌های

	به طور مقتضی کنترل و سازمان‌دهی شده- تمرینات بر اساس نکته دستوری طراحی شده‌اند - تمرکز درس‌ها و تمرینات بر مهارت خواندن و درک مطلب است.
نقش زبان آموز	به روشنی به نقش زبان آموز اشاره‌ای نشده است. تمرین‌ها، بیانگر نقش زبان آموزان است. تمرین‌های شخصی- سازی شده، استفاده از تکالیف موقعیت‌محور و تکلیف‌محور، انتظار مشارکت فعال را دارند. وجود فیلم، تصاویر و نرم‌افزار، سبب مواجهه ایشان با محیط واقعی و آمادگی برای ایفای نقش و انجام تکالیف زبان آموز‌محور شده است. برای زبان آموزان نقش مؤثری را در نظر گرفته است که با تمرین معین، تثبیت و بازیابی می‌شود.
مهارت‌های مطالعه	فاقد بخش مهارت‌های مطالعه است. توصیه‌ای برای توسعه مهارت‌های مطالعه یا استفاده از کتاب‌های مرجع هم وجود ندارد. موضوعات متنوع و جذاب بخش «مطالعه آزاد» در پایان درس‌های جلد چهارم که به تقویت مهارت مطالعه کمک می‌کند.
نقش معلم	اغلب بخش‌های طراحی‌شده مجموعه، نیاز به تدریس و کمک معلم دارد؛ اما در مورد عملکرد مخصوص به هر معلم در جنبه‌های خاص تدریس؛ مانند هدایت، نظارت و تشویق زبان آموزان، توضیح نکته‌های دشوار و پاسخ‌گویی به سوالات، توجه خاصی نداشته است.
کتاب راهنمای معلمان	پاسخ کلی تمرینات کتاب در لوح فشرده است. کتاب راهنما، به صورت حل المسائل / پاسخ‌نامه تنظیم شده و فاقد هر اطلاعی در مورد نکته‌های زبانی یا نظارت کلاسی بر عملکرد زبان آموزان است، اشاره‌ای به شیوه خاص تدریس نشده و نکته‌های فرهنگی برای درک درست از موقعیت‌های فرهنگ ایرانی تشریح نشده است. آزمونی برای ارزیابی پیشرفت منظم و توصیه‌هایی درباره زمان و نحوه استفاده از نتایج ندارد. شاخصی برای ارزیابی میزان کارایی روند تدریس پیش‌بینی نشده و کتاب راهنما انعطاف‌پذیر نیست و نیز تأثیری در ایجاد فضای مثبت برای مشارکت و بالابردن انگیزه آن‌ها ندارد. هیچ فضایی برای ثبت ایده‌های معلمان در نظر گرفته نشده و بخش‌های مختلف هر درس، به صورت هدف‌مند و طبقه‌بندی‌شده، طراحی شده‌اند.
رویکرد ارتباطی: طراحی و محتوا	نویسنده، آگاهانه و عامدانه از رویکرد خاصی برای آموزش استفاده نکرده است. با وجود این، در جای جای درس‌های مختلف مجموعه، نگاهی به رویکرد ارتباطی دیده می‌شود.
تعاملات ارتباطی	اشاره مستقیمی به نوبت‌دهی در مکالمه‌ها صورت نگرفته، اما اصل نوبت‌گیری در آن به خوبی رعایت شده- ترتیب نوبت‌دهی واضح نیست. نوبت‌گیری‌های دوسویه؛ مانند احوال‌پرسی، دعوت و رد و پذیرش آن در برخی از مکالمات وجود دارد. عنصر ارتباطی واقعی برای فرصت غیرقابل پیش‌بینی در تعاملات کتاب نیست. عنصر ارتباطی واقعی، فرصت بیان اطلاعات واقعی، احساسات و عقاید در تعاملات ارتباطی کتاب تعبیه شده است و قاعده و راهبرد خاصی در تعاملات ارتباطی کتاب نیست. در ساختار گفتمانی گفت و شنودها، آغازها و پایانه‌های متفاوتی به کار گرفته شده است. انتخاب این نوع از پایانه‌ها و استفاده از انواع آغازها و شخصیت‌های گوناگون در قسمت‌های مختلف، با هدف افزایش سطح پیچیدگی‌های ساختاری دنبال شده است.
سبک و تناسب	استفاده از خطاب رسمی در مقایسه با خطاب غیررسمی بیشتر مورد توجه بوده است. اغلب گفتگوها به صورت رسمی ارائه شده‌اند. در آن‌ها از واژه‌های احترام‌آمیز و عناوین «آقا» و «خانم» بسیار استفاده شده و اشاره‌ای به نقش اجتماعی خاص، سیاق، شغل یا موقعیتی ویژه که در میزان رسمی بودن گفتگوها، تأثیر داشته باشد، وجود ندارد-. بافت مناسب برای آموزش سطوح مختلف رسمی بودن به اندازه کافی وجود ندارد و تنها در پایان هر درس و در بخشی با عنوان «الگوی گفتاری» به آن اشاره شده است.
مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه	برای هدف ویژه‌ای طراحی نشده است. تجزیه و تحلیل دقیق نیازهای زبان آموز بر اساس هدفی معین در آن مطرح نیست. به منظور استفاده در موقعیتی حرفه‌ای یا شغلی خاص، تمرین‌ها یا فعالیت‌هایی ویژه‌ای در آن به چشم نمی‌خورد. فعالیت‌های یادگیری مهارت‌محور نیستند و تا حدودی تکلیف‌محورند.

۶. نتیجه‌گیری

در این جستار، میزان انطباق مجموعه زبان فارسی با شاخص‌های انتخاب کتاب مناسب، مورد واکاوی قرار گرفت. بدین ترتیب، نقاط قوت و ضعف آن، مبتنی بر هر شاخص به دست آمد. از جمله نقاط مثبت این مجموعه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- خودآموز بودن مجموعه و مورد استفاده بودن آن در صورت عدم دسترسی به معلم- تهیه ۲ جلد کتاب راهنما، ۴ جلد کتاب کار و ۸ حلقه لوح فشرده که در کتاب‌های راهنما، نکات ارزنده‌ای برای معلمان زبان فارسی، در کتاب‌های کار، تمرین متنوعی و در لوح‌های فشرده، تلفظ درست واژه‌ها با کیفیت صدا و سرعت مناسبی همراه با فیلم‌های کوتاه گنجانده شده است.

- تعبیه کردن تمرینات متنوع؛ مانند تکمیلی، تشخیصی و جان‌نشین‌سازی برای افزایش و تعمیق یادگیری، وجود انسجام و ارجاع متقابل بین بخش‌های مختلف یک درس و بین دروس دیگر، استفاده از روش استقرایی در آموزش زبان و محصول‌محور بودن آن، چرخه‌ای بودن آموزش متون و تمرین.

- معرفی مختصر واژه‌های جدید همراه با تصاویر باکیفیت برای آن‌ها در آغاز هر درس؛ ارائه معادل انگلیسی این واژه‌ها در بخش راهنمای درس‌ها؛ تدارک فهرست واژه‌های درس، نمایه، کتاب‌نامه فارسی و لاتین، واژه‌نامه فارسی به انگلیسی و انگلیسی به فارسی در پایان هر کتاب؛ حرکت‌گذاری واژه‌های دشوار هر درس با هدف کمک به تقویت مهارت خوانداری زبان‌آموزان.

- توجه به سطوح زبان‌آموزان، بافت‌های اجتماعی و فرهنگی و انتخاب محتوا متناسب با سن، درک و فهم و هدف آن‌ها، انتقال مظاهر فرهنگی در ضمن آموزش زبان، استفاده از روش موقعیت‌محور در انتخاب محتوا، تناسب صورت زبان و کاربردی بودن آن، رعایت اصل از ساده به دشوار، از جزء به کل در آموزش، استفاده از روش چرخه‌ای در این امر و وجود ارتباط و پیوستگی بین مطالب کتاب، توجه به روابط معنایی میان واژه‌ها.

- توجه به همه مهارت‌های زبانی و استفاده از گونه گفتاری در کنار گونه نوشتاری و معیار- توجه به جنبه‌های میان فرهنگی، رعایت نسبت نوبت‌گیری، تلاش برای بازسازی طبیعی گفت‌وگوها، رعایت اصول ادب اجتماعی و احترام در گفتار و موقعیت‌محور بودن و متنوع بودن موضوع و عناوین درس‌ها، داشتن موضعی خنثی نسبت به موضوع جنسیت.

نقاط ضعف مجموعه طبق شاخص‌های کانیگزورث عبارتند از:

اولین نقطه ضعف مجموعه، عدم طراحی کتاب‌های تخصصی ویژه یک مهارت، منبع کمک آموزشی خوانداری مستقل و مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه است. دومین کاستی آن را می‌توان نپرداختن به مهارت‌های مطالعه، نقش معلم، کتاب‌های ارتباطی: طراحی و محتوا قلمداد کرد. از میان ۲۳ شاخصه‌ای که بر اساس معیارهای

انتخاب کتاب مناسب مورد بازبینی قرار گرفتند، موارد زیر نیز مورد توجه هستند: ۱. پرداختن به چندین مبحث دستوری بی‌ربط در یک درس، ۲. حجم بالای مطالب کتاب و تمرین آن و تعداد بالای واژه‌های آموزش داده‌شده در یک درس، ۳. عدم توجه کافی به پایانه‌ها در گفت‌وگوهای کتاب و عدم استفاده کافی از آن در بخش گفت‌وگوهای کتاب و قطع یک‌باره‌ی برخی از گفت‌وگوها بدون استفاده از پایانه‌هایی نظیر خدانه‌گذار و به سلامت، ۴. عدم معرفی تناسب بین سبک‌های زبانی و موقعیت اجتماعی در گفت‌وگوها، ۵. عدم تعبیه تکالیف پیش‌شنیداری، ۶. عدم استفاده از زبان بدن در گفت‌وگوها نظیر اشاره به حالت اخم، خوشحالی و نظایر آن، ۷. تعبیه نکردن عنصر ارتباطی واقعی برای فرصت غیرقابل پیش‌بینی در تعاملات کتاب و دور بودن از زندگی واقعی ایرانی و ۸. نداشتن قاعده و راهبرد خاصی در تعاملات ارتباطی کتاب.

فهرست منابع:

- افروشه، منیره. (۱۳۹۳). *بررسی میزان بازنمایی اصول تحلیل گفتگو در منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. رساله‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- بحرالعلوم، عطیه. (۱۳۹۴). *بازنمایی زمان، نمود و وجه در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. رساله‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- دبیرمقدم، محمد و همکاران (۱۳۹۰). *فهرست، سیرتألیف و بررسی صوری- ساختاری کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. طرح پژوهشی درون‌دانشکده‌ای، دانشگاه علامه طباطبائی.
- صحرائی، رضامراد و شهباز، منیرو (۱۳۹۱). تحلیل محتوایی منابع آموزشی زبان فارسی بر پایه‌ی انگاره‌ی نیل اندرسون، *پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*، دوره‌ی اول، شماره‌ی دوم: ۳۰-۱.
- صفارمقدم، احمد (۱۳۸۷). *زبان فارسی، جلد اول: درس‌های پایه؛ جلد دوم: پایتخت ایران؛ جلد سوم: ایران امروز؛ جلد چهارم: تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران و کتاب راهنما*. تهران: شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی.
- طالبی، مروارید و صحرائی، رضامراد (1396). «بازنمایی نقش‌ها و مفاهیم زبان در دو مجموعه‌ی آموزشی فارسی بیاموزیم و زبان فارسی». *جستارهای زبانی*. دوره‌ی هشتم، شماره‌ی اول، (پیاپی ۳۶): ۱۵۳-۱۲۷.
- قلی‌فامیان، علی‌رضا (۱۳۹۲). «آغاز و پایانه‌ی کلامی در درس‌نامه‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان»، *پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*، دوره‌ی دوم، شماره‌ی اول: ۹۹-۱۱۶.
- محمدخانی، علی‌اصغر؛ صفارمقدم، احمد؛ بانان‌صادقیان، جلیل؛ تمیم‌داری، احمد؛ ذوالفقاری، حسن (۱۳۸۳). *بررسی کتب آموزشی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (گفت‌وگو و مصاحبه)*، سخن عشق، ۲۳: ۳۱-۲۰.
- میردهقان، مهین ناز و همکاران (۱۳۹۲). «تحلیل مجموعه‌کتاب‌های زبان فارسی از منظر نشانه‌شناسی فرهنگی». *پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. دوره‌ی دوم، شماره‌ی اول، (پیاپی ۳): ۶۹-۳۷.

References:

- Afrosheh, Munira** (2104). investigation of the level of representation of the principles of conversation analysis in Persian language teaching resources to non-Persian. [in Persian]
- Agustinus Nai Aki, Mister G. Maru, Elisabeth Z. Oroh** (2024). The Content Analysis of English Textbooks Based on Alan Cunningsworth's Criteria: A Systematic Review. Jurnal Edumaspul, 8 (1): 408-429.
- Atiyeh Bahrololoumi** (2015). Representation Tense, Aspect and Mood in books of Teaching language Persian to NonPersian speakers, Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (MA) in Ancient Iranian Cultures and Languages, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University. [in Persian]
- Cunningsworth, A.** (1995). Choosing your coursebook. Oxford: Macmillan Heinemann.
- gholi Famiyan, Ali Reza** (2013), Openings and Closings in Textbooks for Teaching Persian to Non-Persian Speakers, Research paper on teaching Persian language to non-Persian, Second year, 2 (1): 99-116. [in Persian]
- Mohammad Dabir-Moghaddam & colleagues** (2011). The list, authoring process and formal-structural review of books teaching Persian language to non-Persian the languages, Intra-faculty research project, Allameh University Tabatabai. [in Persian]
- Mohammad Khani, Ali Asghar; Saffar Moghaddam, Ahmed; Banan Sadeghian, Jalil; Tamim Dari, Ahmed; Zulfiquari Hassan** (2004). Review of Persian language educational books for non-Persian speakers (conversation and interview), Sokhon Eshgh, No. 23: 20-31. [in Persian]
- Nunan, David** (2003). *Practical English language teaching*. New York: Mc Graw Hill.
- Mahinnaz, Mirdehghan & Farzan, Sojudi & Hamid, Aghaei** (2013). Analysis of "Zabane Farsi" Book Series Based on Cultural Semiotics, Research paper on teaching Persian language to non-Persian, 2 (1): 37-68. [in Persian]
- Saffar moghaddam, Ahmad** (2007). *Zaban e Farsi*, first volume: basic lessons; The second volume: the capital of Iran; The third volume: Iran today; The fourth volume: history, culture and civilization of Iran and guidebook. Tehran: Council for the Development of Persian Language and Literature. [in Persian]
- Sahraei, Rezamorad & Shahbaz, Monire** (2012). Content Analysis of Selected Sources of Teaching Persian based on the Neil Anderson's Model, Research paper on teaching Persian language to non-Persian, First year, first period, second issue, 1-30. [in Persian]
- Talebi, Marwarid and& Sahrai, Rezamarad** (2016). "Representation of the roles and concepts of language in two educational packages, Learn Farsi and Farsi Language". Gastarhaye Zabani. Eighth period, first issue (36 consecutive): 127-153. [in Persian]
- Ur. P.** (2012). *A Course in English language teaching*. Cambridge: Cambridge University.